แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 9
ปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิต

เนื้อหา

1. ความหมายของปัจจัยการผลิต
2. ปัจจัยการผลิตและค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด
3. การใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด
4. การใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันโดยเสียต้นทุนต่ำสุด
5. ราคาปัจจัยการผลิตที่ดิน
6. ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างในตลาดแรงงาน
7. ราคาปัจจัยการผลิตทุน
8. ราคาปัจจัยการผลิตของผู้ประกอบการ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต และการจัดสรรปัจจัยการผลิตที่สามารถ นำมาผลิตร่วมกันให้เกิดกำไรสูงสุดหรือการเสียต้นทุนต่ำสุด ราคาปัจจัยการผลิตที่ดิน ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างในตลาดแรงงาน ราคาปัจจัยการผลิตทุน ราคาปัจจัยการผลิตผู้ประกอบการรวมทั้งการพิจารณาถึงผลตอบแทนในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไร

2. เพื่อให้นักศึกษาอธิบายแนวคิดปัจจัยการผลิต และการจัดสรรปัจจัยการผลิตที่สามารถนำมาผลิตร่วมกันให้เกิดกำไรสูงสุดหรือการเสียต้นทุนต่ำสุด ราคาปัจจัยการผลิตที่ดิน ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างในตลาดแรงงาน ราคาปัจจัยการผลิตทุน ราคาปัจจัยการผลิตผู้ประกอบการ รวมทั้งการพิจารณาถึงผลตอบแทนในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไรดังข้อ 1 นำมาซึ่งการวิเคราะห์ วิพากษ์ สามารถยกตัวอย่างในสถานการณ์ปัจจุบันมาวิเคราะห์ตามแนวคิดดังกล่าวได้

3. เพื่อให้นักศึกษาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการนำแนวคิดปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิต ที่สามารถนำมาผลิตร่วมกันให้เกิดกำไรสูงสุด หรือการเสียต้นทุนต่ำสุด ราคาปัจจัยการผลิตที่ดิน ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างในตลาดแรงงาน ราคาปัจจัยการผลิตทุน ราคาปัจจัยการผลิตผู้ประกอบการ รวมทั้งการพิจารณาถึงผลตอบแทนในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไร

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ฟังคำบรรยายประกอบ Power Point เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนจากเอกสารคำสอนบทที่ 9
2. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกัน พร้อมทั้งค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ
3. ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปประเด็นสำคัญ โดยการนำเสนอรายงานเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
4. ผู้สอนและผู้เรียนให้ศึกษาด้วยการวิเคราะห์กรณีศึกษา ศึกษาจากใช้ปัญหาแก้โจทย์ รวมทั้งให้ทำใบความรู้และปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน
5. ผู้สอนสนทนาซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนจากเอกสารคำสอน
6. ตอบคำถามทบทวนประจำบทที่ 9

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารคำสอนวิชา “เศรษฐศาสตร์จุลภาค”
2. สื่อ Power Point ประกอบคอมพิวเตอร์แบบพกพา พร้อมด้วยเครื่องฉาย LCD Projector
3. คำถามทบทวนประจำบทที่ 9

การวัดผล

1. สังเกตการณ์ของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็น
2. ประเมินผลชิ้นงานต่างๆ ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม
3. สังเกตการณ์วิเคราะห์จากการสนทนา ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งไหวพริบการตอบคำถาม
4. ตรวจการตอบคำถามทบทวนประจำบท
5. ทดสอบย่อย ทดสอบกลุ่ม สอบกลางภาคและสอบปลายภาค

บทที่ 9
ปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิต

การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญของขั้นตอนของการผลิตขั้นต้น กล่าวคือ เมื่อมีการผลิตสินค้าและบริการชนิดหนึ่งชนิดใดแล้ว ต้องมีปัจจัยนำเข้า (Input) เข้าสู่กระบวนการผลิต (Process) ในระบบที่มีความง่ายไปสู่ความยากขึ้นอยู่กับสินค้าและบริการชนิดนั้นๆ จนกระทั่งผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ (Output) ออกมาเป็นสินค้าและบริการที่เราปรารถนา โดยในขั้นตอนแต่ละขั้นตอนจะเห็นว่า ปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยการผลิต จะสะท้อนทุกอย่าง ไม่ว่าต้นทุน ผลผลิต กำไรหรือขาดทุน ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิตให้เกิดภาวะสมดุลจึงมีความสำคัญยิ่ง ในแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นั้น ปัจจัยการผลิตจะประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ ทำให้ต้องการศึกษาถึงพฤติกรรมในปัจจัยการผลิตในด้านต่างๆ ของหน่วยเศรษฐกิจว่าในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใด ที่ต้องมีการตัดสินใจการซื้อหรือจ้างในระดับปริมาณเท่าใด ควรได้รับค่าตอบแทนเท่าไหร่จะเหมาะสมกับราคาและปริมาณของตลาดปัจจัยการผลิต

ความหมายของปัจจัยการผลิต

ความหมายของอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน โดยแต่ละท่านได้จำกัดความไว้ ดังนี้

ภราดร ปรีดาศักดิ์ (2559: 336) อธิบายว่า ปัจจัยการผลิตเป็นการตกลงซื้อขายปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรการผลิตในประเภทต่างๆ ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ระหว่างหน่วยผลิตกับเจ้าของปัจจัยการ เมื่อได้พิจารณาภาพรวมนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ผู้ซื้อ ผู้ขายและสิ่งที่จะซื้อขายกัน ซึ่งสิ่งที่จะซื้อขายกัน คือ ปัจจัยการผลิตประเภทต่างๆ ส่วนผู้ขายก็คือเจ้าของปัจจัยการผลิตซึ่งเป็นผู้ที่เสนอขายบริการของปัจจัยการผลิต (Factor services) ในขณะที่ผู้ซื้อ คือ หน่วยผลิตต่างๆ ซึ่งเป็นฝ่ายที่มีอุปสงค์สำหรับบริการจากปัจจัยการผลิตเพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้าและบริการ โดยปัจจัยการผลิตถือว่าเป็นตัวแปรเชิงกระแสที่สัมพันธ์กับหน่วยผลิตที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิต ค่าตอบแทนจะกลายเป็นรายได้หรือค่าตอบแทนของเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งราคากำหนดปัจจัยการผลิตนั่นคือ ค่าจ้าง อัตราดอกเบี้ย ค่าเช่าและกำไรปกติสำหรับบริการของผู้ประกอบการ

สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน (2562: 187) อธิบายว่า ปัจจัยการผลิต (Factor of production) เป็นสิ่งที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ โดยทั่วไปนักเศรษฐศาสตร์จะแบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็น แรงงาน ที่ดิน ทุน และอาจจะมีผู้ประกอบการ การวิเคราะห์ตลาดปัจจัยการผลิตมีลักษณะคล้ายกับตลาดสินค้าและบริการ อย่างไรก็ตามตลาดปัจจัยการผลิตมีความแตกต่างจากตลาดสินค้าและบริการทั่วไปอยู่หลายประเด็น เช่น อุปสงค์สำหรับปัจจัยการผลิตจะเกิดจากความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อสร้างสินค้า ดังนั้น อุปสงค์ของปัจจัยการผลิตจะมาจากอุปทานของสินค้าที่ผู้ผลิตต้องการขาย ในขณะที่ครัวเรือนจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต หรือเป็นผู้กำหนดอุปทานของปัจจัยการผลิตซึ่งจะตรงกันข้ามกับในตลาดสินค้าและบริการทั่วไป โดยมีผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ค่าจ้าง ดอกเบี้ย ค่าเช่า เป็นราคาของปัจจัยการผลิตซึ่งเทียบได้กับราคาของสินค้าและบริการ

สายพิณ ชินตระกูลชัยและศุภนิตย์ ตั้งสง่าศักดิ์ศรี (2562: 191-192) อธิบายว่า ปัจจัยการผลิตเป็นความต้องการของอุปสงค์ที่ต้องการ ใช้ปัจจัยการผลิตที่ระดับราคาปัจจัยการผลิตต่างๆ กัน ตัวอย่างเช่น ถ้าแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตในการผลิตเสื้อผ้า อุปสงค์ต่อแรงงาน หมายถึงความต้องการจ้างแรงงานของผู้ผลิตเสื้อผ้าที่ระดับอัตราค่าจ้างแรงงานต่างๆ หรือกรณีของร้านถ่ายเอกสารที่มีการใช้กระดาษเป็นปัจจัยการผลิต อุปสงค์ของกระดาษร้านถ่ายเอกสาร คือ ความต้องการใช้กระดาษของร้านถ่ายเอกสาร ที่ระดับราคากระดาษต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตมีความแตกต่างกับอุปสงค์ต่อสินค้าทั่วๆ ไป กล่าวคือ อุปสงค์ของสินค้าโดยทั่วไป แสดงถึงความต้องการซื้อสินค้า ณ ระดับราคาต่างๆ กัน โดยผู้ซื้อจะตัดสินใจซื้อสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยขณะที่อุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิต หมายถึง ความต้องการซื้อปัจจัยการผลิตที่ผู้ซื้อจะตัดสินใจซื้อ เพื่อนำไปใช้ในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ หน่วยผลิตจะมีความต้องการซื้อ ปัจจัยผลิตมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าที่หน่วยผลิตนั้นสามารถขายได้ อาจกล่าวได้ว่าอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตเป็น “อุปสงค์ต่อเนื่อง” (Derived demand) เพราะอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตจะเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ของสินค้า

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2562: 191) อธิบายว่า ปัจจัยการผลิตในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด รายได้เบื้องต้น (รายได้ที่ยังไม่หักค่าใช้จ่ายต่างๆ และภาษีต่างๆ) ของบุคคลขึ้นอยู่กับการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการ ดังนั้น รายได้เบื้องต้นจึงแตกต่างกันขึ้นอยู่กับคุณภาพและปริมาณของปัจจัยการผลิต ที่ครอบครองปัจจัยการผลิตแต่ละประเภทมีค่าตอบแทนหรือมีราคาแตกต่างกัน โดยปัจจัยการผลิตแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการและปัจจัยการผลิต โดยแต่ละประเภทมีปัจจัยกำหนดแตกต่างกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ตลาดปัจจัยการผลิตแต่ละประเภทต้องพิจารณาแยกจากกัน

The Institute of Chartered Accountants of Pakistan (2015: 9-10) อธิบายว่า ปัจจัยการผลิต คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ แบ่งเป็นประเภทได้ คือ 1) ที่ดิน คือ การจัด

หมวดหมู่ของทรัพยากรธรรมชาติบนโลกใบนี้ 2) แรงงาน คือ สิ่งที่มนุษย์ป้อนเข้าสู่กระบวนการ 3) ทุน คือ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอื่นๆ 4) ผู้ประกอบการจัดระเบียบปัจจัยอีก 3 ประการและรับเอาเกี่ยวกับความเสี่ยงในการร่วมทุนสินค้าและบริการที่แตกต่างกันใช้ส่วนผสมที่แตกต่างกันของปัจจัยการผลิต โดยสิ่งสำคัญคือต้องใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ความขาดแคลนเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องการปัจจัยการผลิตจึงต้องตอบสนองความต้องการ ตัวอย่างเช่น มูลค่าของที่ดินเพื่อการเกษตรมาจากความต้องการในสิ่งที่สามารถปลูกได้ ที่ดิน หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของโลก รวมถึงทรัพยากรที่ไม่สามารถหมุนเวียนได้ (ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน ถ่านหิน แร่ธาตุ โลหะมีค่าเป็นต้น) ทรัพยากรหมุนเวียน (พลังงานลม พลังงานน้ำ พลังงานไฟฟ้าพลังน้ำพลังงานความร้อนใต้พิภพ เช่นเดียวกับไม้และผลิตผลทางการเกษตร) สัตว์ เกือบทุกปัจจัยที่จัดอยู่ในหมวดหมู่นี้นั้นหายาก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็มีทรัพยากรธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการ

จากความหมายของนักวิชาการ อธิบายปัจจัยการผลิตสามารถสรุปได้ว่าเกิดจากผู้ซื้อ ผู้ขาย และมีสินค้าและบริการ ในการแลกเปลี่ยนกันอยู่ในรูปของปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรการผลิตที่ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ผลตอบแทนอยู่ในรูปของ ค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร ตามลำดับ โดยตลาดของปัจจัยการผลิตจะแตกต่างจากตลาดทั่วไป กล่าวได้ว่าตลาดของปัจจัยการผลิตเป็นความต้องการผู้ซื้อที่ต้องการนำปัจจัยการผลิตต่างๆ เข้าสู่กระบวนการในการผลิตสินค้าและบริการออกมา ทั้งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม โดยการใช้ปัจจัยการผลิตของผู้ซื้อจะขึ้นอยู่กับความต้องการของ ผู้ต้องการในตลาดที่ต้องการสินค้าและบริการที่ผลิตออกมาหรือไม่ เมื่อพิจารณาในความสัมพันธ์จะเห็นว่าเป็นปัจจัยการผลิตแบบสืบเนื่องมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจหลายๆ ด้าน

ปัจจัยการผลิตและค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด

ปัจจัยการผลิตได้มีการวิเคราะห์มาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 13 โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งปัจจัยการผลิตเป็น 3 ประเภท คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน (วิรุณสิริ ใจมา, 2559: 273-274) โดยมีการศึกษาถึงการจัดสรรค่าตอบแทนให้แก่ปัจจัยการผลิตดังกล่าว ในรูปแบบของค่าเช่า ค่าจ้างและกำไร ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้มีนักเศรษฐศาสตร์เพิ่มปัจจัยการผลิตไปอีกหนึ่งประเภท คือ ผู้ประกอบการ โดยผู้ประกอบการมีค่าตอบแทนอยู่ในรูปของกำไร และได้เปลี่ยนค่าตอบแทนของทุนมาเป็นอัตราดอกเบี้ย ดังนั้นปัจจัยการผลิตในปัจจุบันจึงมีทั้งหมด 4 ประเภท คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ

1. ที่ดิน (Land) เป็นปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ มีความหมายรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด ได้แก่ ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติ แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ และ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสามารถแบ่งที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ (Renewable natural resource) เป็นทรัพยากรที่สามารถใช้ซ้ำได้ เช่น พื้นที่ดิน แสงแดด ลม เป็นต้น และ 2) ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ (Nonrenewable natural resource) เป็นทรัพยากรที่สามารถใช้ได้ครั้งเดียวแล้วหมดไป หรือใช้แล้วไม่สามารถเกิดทดแทนได้ในทันทีที่ใช้ไป เช่น น้ำมัน และถ่านหิน เป็นต้น สำหรับค่าตอบแทนของการใช้ที่ดินเรียกว่า “ค่าเช่า” (Rent)

2. แรงงาน (Labour) เป็นปัจจัยการผลิตในลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) ประกอบด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิดหรือกำลังทางปัญญา ความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญ และประสบการณ์ของมนุษย์ที่นำมาใช้ในการผลิต ในทางเศรษฐศาสตร์มีการแบ่งแรงงานออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แรงงานฝีมือ (Skilled labour) เช่น แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น 2) แรงงานกึ่งฝีมือ (Semi-skilled labour) เช่น ช่างกล ช่างไม้ และช่างเทคนิคต่างๆ เป็นต้น และ 3) แรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled labour) เช่น พนักงานทำความสะอาดและกรรมกรแบกหาม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แรงงานจะไม่ใช่ผู้ที่ตัดสินใจรวบรวมปัจจัยการผลิตมาดำเนินการผลิต สำหรับค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์จากแรงงานเรียกว่า “ค่าจ้าง” (Wage)

3. ทุน (Capital) หรือสินค้าทุน (Capital goods) เป็นปัจจัยการผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อนำมาใช้ในการผลิตซึ่งประกอบด้วย โรงงาน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น อาจแบ่งสินค้าทุนออกเป็นสิ่งก่อสร้าง (Construction) และอุปกรณ์การผลิต (Equipment) ในทางเศรษฐศาสตร์เงินทุนที่อยู่ในรูปตัวเงิน (Money capital) ไม่ใช่ปัจจัยสินค้าทุนที่แท้จริง (Real capital goods) ไม่สามารถนำเงินมาผลิตสินค้าได้โดยตรง แต่เงินทุนถือว่าเป็นเครื่องมือในการจัดหาสินค้าทุนเท่านั้น สินค้าทุนมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าเงินทุนเพราะสินค้าทุนสะท้อนถึงกำลังการผลิตของผู้ผลิตได้ดีกว่าเงินทุน แต่อย่างไรก็ตาม สินค้าทุนแต่ละชนิดมีหน่วยนับที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการคำนวณหายอดรวมของสินค้าทุน นอกจากนี้การวัดค่าตอบแทนของสินค้าทุนโดยตรงนั้นยุ่งยากจึงทำให้ต้องใช้จำนวนของเงินทุนแทนจำนวนสินค้าทุน และใช้ค่าตอบแทนของเงินทุนเป็นค่าตอบแทนของสินค้าทุนด้วย ดังนั้นค่าตอบแทนจากการใช้สินค้าทุน คือ “ดอกเบี้ย” (Interest)

4. ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เป็นผู้ตัดสินใจรวบรวมปัจจัยการผลิตทั้งสามประเภทข้างต้นมาทำการผลิต ผู้ประกอบการจะเป็นผู้มีความสามารถในการประกอบการ (Entrepreneurial ability) เป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ในการผลิต และเป็นผู้ที่ต้องการรับภาระความเสี่ยง (Risk bearer) ที่มาจากการผลิตทั้งหมดด้วย ค่าตอบแทนจากการใช้ความสามารถในการประกอบการของผู้ประกอบการเรียกว่า “กำไร” (Profit)

การใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด

การวิเคราะห์หัวข้อนี้เป็นเรื่องของการผลิตระยะยาว ปัจจัยการผลิตทุกชนิดเปลี่ยนแปลงได้ สมมติว่าหน่วยผลิตใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือทุนและแรงงาน ตลาดปัจจัยการผลิตเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ ฉะนั้น ราคาของปัจจัยการผลิตเท่ากับ Marginal Resource Cost (MRC) ซึ่งเป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีการจ้างปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น 1 หน่วย (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2562: 203-205)

ในกรณีการจ้างปัจจัยการผลิตเพียง 1 ชนิด และตลาดผลผลิตเป็นแบบผูกขาด เราทราบว่าหน่วยผลิตจะได้รับกำไรสูงสุดถ้ามีการสร้างปัจจัยการผลิตจนถึงระดับที่ MRP ของปัจจัยการผลิตเท่ากับราคาของปัจจัยการผลิตนั้น สามารถนำหลักการเดียวกันนี้มาใช้กับกรณีการจ้างปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกัน นั่นคือ หน่วยผลิตจะได้รับกำไรสูงสุด ถ้ามีการจ้างปัจจัยการผลิตทุกชนิดจนถึงระดับที่ MRP ของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดเท่ากับราคาของมัน ซึ่งแสดงเป็นภาษาคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$MRP_a = P_a$ (สมมติให้ a เป็นแรงงาน P_aคือ อัตราค่าจ้าง)

$MRP_b = P_b$ (สมมติให้ b เป็นเครื่องจักร P_bคือ ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร)

นั่นคือ $\frac{MRP_a}{P_a} = \frac{MRP_b}{P_b} = 1$

ถ้ามีปัจจัยการผลิตมากกว่า 2 ชนิด เงื่อนไขกำไรสูงสุดในการสร้างปัจจัยการผลิตทุกชนิดร่วมกัน มีดังนี้

$$\frac{MRP_a}{P_a} = \frac{MRP_b}{P_b} = \cdots\cdots\cdots\cdots\cdots\cdots\cdots\cdots \frac{MRP_n}{P_n} = 1$$

การใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันโดยเสียทุนต่ำสุด

เนื่องจากในระยะยาวหน่วยผลิต อาจขยายขนาดของการผลิตไฟได้หลายขนาด เงื่อนไขกำไรสูงสุดอาจปรากฏอยู่ในขณะของการผลิต (Scale of production) ต่างๆ กันมากกว่า 1 ขนาด แต่ในบรรดาขนาดของการผลิตหลายๆ ขนาด จะมีอยู่ขนาดหนึ่งที่ปรากฏว่าต้นทุนต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับต้นทุนต่ำสุดในขนาดการผลิตอื่นๆ ดังนั้น หน่วยผลิตอาจพิจารณาเพิ่มเติมว่า ตำแหน่งต้นทุนต่ำที่สุดนั้นอยู่ตรงไหน หรืออีกนัยหนึ่งเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกันอย่างไร เงื่อนไขต้นทุนต่ำสุดระบุ

ว่า ต้นทุนต่ำสุดจะเกิดขึ้นเมื่อผลผลิตส่วนเพิ่มของปัจจัยการผลิต (Marginal physical product, MPP) ทุกชนิดที่ใช้ผลิตร่วมกันต่อ 1 หน่วย (บาท) มีค่าเท่ากัน แสดงเป็นภาษาคณิตศาสตร์ได้ดังนี้ (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2561: (6-21)-(6-24))

$$\frac{\mathrm{MPP_a}}{\mathrm{P_a}} = \frac{\mathrm{MPP_b}}{\mathrm{P_b}} = \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \quad \frac{\mathrm{MPP_n}}{\mathrm{P_n}}$$

โดยที่ a, b,..... nคือ ปัจจัยการผลิตชนิดต่างๆ

ตราบใดที่ MPP ของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดต่อเงิน 1 หน่วย ยังไม่เท่ากัน ดังนั้นผู้ผลิตจะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อีก โดยปรับเปลี่ยนการใช้เงิน 1 หน่วย จากการซื้อปัจจัยการผลิตที่มี MPP ต่ำกว่า ไปซื้อปัจจัยการผลิตที่มี MPP สูงกว่าแทน จำนวนผลผลิตจากเพิ่มขึ้น ต้นทุนการผลิตจะลดลง ยกตัวอย่าง ในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง ผู้ผลิตได้ใช้เครื่องจักรและแรงงานร่วมกัน โดย MPPL ต่อเงิน 1 บาท เท่ากับ 9 และ MPPK ต่อเงิน 1 บาท เท่ากับ 5 ผู้ผลิตสามารถจะลดต้นทุนลงได้อีกโดยลดการใช้เครื่องจักร และเพิ่มการใช้แรงงาน ต้นทุนรวมเท่าเดิม ต้นทุนต่อหน่วยจะลดลง

การพิจารณาข้างต้น มีข้อสมมติว่าตลาดปัจจัยการผลิตมีการแข่งขันสมบูรณ์ หากตลาดปัจจัยการผลิตมีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ เงื่อนไขกำไรสูงสุดและต้นทุนต่ำสุดจะเปลี่ยนไป กล่าวคือ หารด้วย MFC แทนที่จะเป็นราคาปัจจัยการผลิต เพราะในตลาดปัจจัยการผลิตที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์หน่วยผลิตจะสามารถจ้างปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อเพิ่มราคาให้แก่ปัจจัยการผลิต ดังนั้นจึงต้องใช้ MFC แทน P (P ใช้ในกรณีราคาคงที่) ดังนี้

เงื่อนไขกำไรสูงสุด

$$\frac{\mathrm{MRP_a}}{\mathrm{MRC_a}} = \frac{\mathrm{MRP_b}}{\mathrm{MRC_b}} = \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \quad \frac{\mathrm{MRP_n}}{\mathrm{MRC_n}} = 1$$

เงื่อนไขต้นทุนต่ำสุด

$$\frac{\mathrm{MPP_a}}{\mathrm{MRC_a}} = \frac{\mathrm{MPP_b}}{\mathrm{MRC_b}} = \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \quad \frac{\mathrm{MPP_n}}{\mathrm{MRC_n}}$$

ราคาปัจจัยการผลิตที่ดิน

การผลิตดังกล่าวส่วนหนึ่งจะถูกจำกัดด้วยสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิต นักเศรษฐศาสตร์เรียกสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตนี้ว่าปัจจัยการผลิต (Factor of production) เคยกล่าวไว้แล้วว่าในทางเศรษฐศาสตร์เราแบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ปัจจัยการผลิตเหล่านี้จะได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการผลิตในรูปแบบต่างๆ กันแล้วแต่ว่าเป็นปัจจัยการผลิตชนิดใด และในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมผลตอบแทนนั้นๆ จะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตในตลาด ซึ่งอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตก็จะมีลักษณะเหมือนอุปสงค์และอุปทานของสินค้าที่ได้ศึกษาผ่านมา แล้วจะต่างกันก็เพียงแต่ว่าอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตจะมีลักษณะเป็นอุปสงค์ต่อเนื่อง เพราะผู้ผลิตจะมีอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิต ก็ต่อเมื่อได้มีอุปสงค์ต่อสินค้าที่ใช้ปัจจัยการผลิตนั้นๆ ในการผลิตเกิดขึ้นเสียก่อน เราจะได้ศึกษาถึงปัจจัยการผลิตต่างๆ ตลอดจนการกำหนดราคาของ ปัจจัยแต่ละชนิด ดังนี้ (นราทิพย์ ชุติวงศ์, 2561: 274-281)

1. ความหมายและลักษณะของที่ดิน

ที่ดิน (Land) เป็นทรัพยากรที่มิใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ในความหมายของคำว่าที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด ทั้งที่อยู่ ใต้ดิน บนดิน หรือเหนือดิน ตั้งแต่ดิน หิน แร่ธาตุต่างๆ ป่าไม้ ประมง รวมตลอดถึง ลม ฟ้าอากาศ และเนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยที่ใช้ในการผลิต อุปสงค์ต่อที่ดินจะเกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อได้เกิดอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการ ที่จำเป็นต้องใช้ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตเกิดขึ้นเสียก่อนก็เช่นเดียวกับอุปสงค์โดยทั่วๆ ไปที่ว่าอุปสงค์ต่อที่ดินจะเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายลงมาทางขวา แสดงให้เห็นว่าอุปสงค์ต่อที่ดินจะต่ำเมื่อผู้ผลิตต้องจ่ายค่าใช้ที่ดินในจำนวนที่สูง และจะสูงขึ้นเมื่อค่าใช้สู่ดินมีจำนวนที่ต่ำลง ทั้งนี้เพราะค่าตอบแทนที่ต้องจ่ายให้กับเจ้าของที่ดินจะเป็นส่วนหนึ่งของ ต้นทุนการผลิต ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจะเป็นผลให้ผู้ผลิตได้รับกำไรจากการผลิตนั้นน้อยลง หรือกิจการกำไรจากการผลิตก็จะเพิ่มสูงขึ้น ผู้ผลิตจึงมีแนวโน้มที่จะขยายปริมาณการผลิตให้มากขึ้น

สำหรับอุปทานของที่ดินนั้น อาจจะถือว่ามีจำนวนที่คงที่หรือผันแปรก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าเราได้กล่าวถึงที่ดินในแง่ใด ถ้าจะกล่าวในแง่ของจำนวนที่ดินทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจหนึ่งๆ อุปทานของที่ดินย่อมมีจำนวนคงที่ ไม่ว่าราคาที่ดินจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร นอกเสียจากว่าจะมีการรุกรานแย่งชิงที่ดินในระหว่างประเทศหนึ่งๆ เกิดขึ้น และแม้ในแง่นี้ถึงประเทศหนึ่งจะมีที่ดินเพิ่มขึ้น แต่ประเทศคู่กรณีก็จะมีที่ดินลดลง ซึ่งเมื่อคำนึงในแง่ที่ดินของทั้งโลกก็จะยังคงมีจำนวนคงที่อยู่นั่นเอง อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายการศึกษาเศรษฐศาสตร์ ก็เพื่อหาแนวทางการใช้ทรัพยากรของระบบเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุด การกล่าวถึงที่ดิน เราจึงหมายถึงจำนวนที่ดินที่นำมาใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะมากกว่าหมายถึงจำนวนที่ดินทั้งหมดในระบบ เศรษฐกิจ และถ้าเป็น

เช่นนี้ เราก็ไม่อาจถือว่าอุปทานของที่ดินมีจำนวนคงที่ได้อีกต่อไป ที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกอาจมีจำนวนลดลงได้ถ้าปรากฏว่าการนำที่ดินไปใช้ในทางอื่นให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าในขณะเดียวกันนั้น โดย ถ้าผลตอบแทนจากการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกเพิ่มสูงขึ้น นอกเหนือจากการโยกย้ายที่ดินจากการใช้ประโยชน์ทางอื่นมาใช้ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น อันเป็นผลให้อุปทานที่ดินเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ก็ยังอาจมีความพยายามทางด้านอื่นๆ อาทิ การนำระบบชลประทานเข้ามาใช้ ช่วยในการผลิต การเสาะแสวงหาแหล่งที่ดินใหม่ๆ ที่ว่างเปล่าอยู่ เหล่านี้เป็นผลให้อุปทานของที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเพิ่มสูงขึ้นได้อีกเช่นกัน

โดยปกติอุปทานของที่ดินที่ใช้ประโยชน์เพื่อจุดประสงค์หนึ่งๆ จะแปรเปลี่ยนไปตามผลตอบแทนที่เจ้าของที่ดินได้รับจากการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ ปีใดที่ข้าวมีราคาดี เกษตรกรจะพากันใช้ที่ดินในการปลูกข้าว อุปทานของที่ดินที่ใช้ในการปลูกข้าวก็จะมีจำนวนสูง แต่ถ้าปรากฏว่าปีต่อมาข้าวโพดมีราคาดีกว่าเกษตรก็จะหันมาใช้ที่ดินปลูปข้าวโพดแทน ทำให้อุปทานที่ดินในการปลูกข้างลดลง และอุปทานที่ดินมีการปลูกข้าวโพดเพิ่มขึ้น หรือถ้าเจ้าของที่ดินไม่ได้เป็นผู้เพาะปลูกเอง ในปีที่ข้าวโพดมีราคาดีกว่า เกษตรกรผู้ต้องการปลูกข้าวโพดก็จะยื่นข้อเสนอ ที่จะให้ผลตอบแทนตอบแทนแก่เจ้าของที่ดินในอัตราที่สูงกว่า และเจ้าของที่ดินย่อมยินยอมให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดที่ใช้ที่ดินๆ ดังนั้น เราจึงอาจกล่าวว่า ขณะที่อุปสงค์ที่ดินผันแปรไปในทางตรงข้ามกันกับค่าตอบแทนที่ผู้ผลิตต้องจ่ายให้กับเจ้าของที่ดิน อุปทานของที่ดินจะผันแปรไปในทิศทางเดียวกับค่าตอบแทนที่เจ้าของที่ได้รับเส้นอุปสงค์ต่อที่ดินจึงเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายลงมาทางขวา ดังเช่นเส้น DD ในภาพประกอบที่ 9.1 (ก) และเส้นอุปทานของที่ดินไปทางขวาดังเช่นเส้น SS ในภาพประกอบที่ 9.1 (ข)

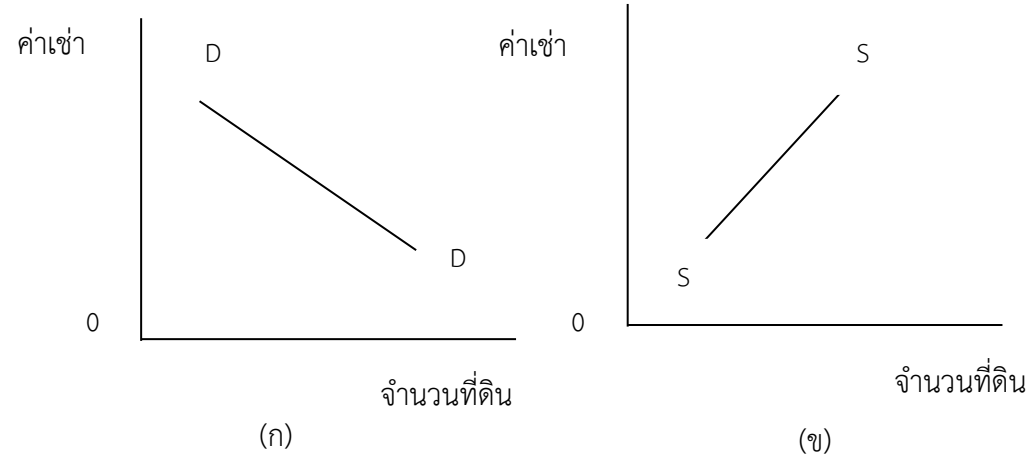

ภาพประกอบที่ 9.1 เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานของที่ดิน
ที่มา: นราทิพย์ ชุติวงศ์ (2561: 276)

2. ผลตอบแทนของที่ดิน: ค่าเช่า

ผลตอบแทนต่อการใช้บริการจากที่ดินนี้ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ค่าเช่า (Rent) โดยทางนราทิพย์ ชุติวงศ์ (2561: 276-278) อธิบายคำว่า ค่าเช่าที่เป็นผลตอบแทนของที่ดินจะมีส่วนที่แตกต่างจากคำว่าค่าเช่า โดยทั่วๆ ไปอยู่บ้างซึ่งค่าเช่าโดยปกติจะอธิบายหมายถึง ค่าใช้บริการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้มีการจ่ายให้เป็นงวดๆ อาทิ ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่ารถ หรือค่าเช่าเครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น ค่าเช่าประเภทนี้อาจเรียกให้แตกต่างออกไปว่าเป็นเช่าทางการค้า (Commercial rent) สำหรับคำว่าค่าเช่าในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ค่าตอบแทนจากการใช้บริการที่ดิน ในทำนองเดียวกับการใช้บริการจากสิ่งของอื่นๆ ก็ตาม แต่ก็ได้มีการแยกแยะส่วนของค่าเช่าที่ดินออกสองส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้เกิดการโยกย้ายที่ดินไปใช้ทางอื่น (Transfer earning) และส่วนที่เป็นค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Economic rent) ส่วนของค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดการโยกย้ายที่ดินไปใช้ทางอื่น จะมีมูลค่าเท่ากับผลตอบแทนของที่ดินที่เจ้าของที่ดินได้รับจากการนำที่ดินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในทางที่รองลงไป ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินผืนหนึ่งๆ ย่อมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในหลายๆ ทาง ถ้าเจ้าของที่ดินไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในทางที่หนึ่ง เขาก็อาจนำไปใช้ประโยชน์ในทางที่สอง ที่สามหรือในทางอื่นๆ และเจ้าของที่ดินย่อมจะเลือกใช้ที่ดินในทางที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ตนเท่านั้น ดังนั้น ผลประโยชน์ที่เจ้าของที่ดินได้รับจากการยินยอมให้มีการใช้ที่ดินในทางใดทางหนึ่งจะต้องไม่น้อยกว่าผลประโยชน์ ในอันดับรองลงไปที่ได้รับจากการยินยอม ให้ใช้ที่ดินนั้นในทางอื่น เพราะมิฉะนั้นก็จะนำที่ดินผืนนั้นๆ ไปใช้ในทางที่ให้ประโยชน์ในอันดับรองลงไปแทน ผลประโยชน์ในอันดับที่รองลงไป จึงถือได้ว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่จะทำให้เจ้าของที่ดินไม่โยกย้ายที่ดินจากทางที่ใช้อยู่ในขณะนั้นๆ ไปใช้ในทางอื่น เป็นต้นว่าเจ้าของที่ดินแห่งหนึ่งให้เช่าที่ดินเป็นสวนผัก ได้ค่าเช่าตอบแทนปีละ 300,000 บาท ผู้ลงทุนต้องการใช้สถานที่ดังกล่าวในการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เขาก็จำเป็นที่จะต้องยื่นข้อเสนอที่จะให้ค่าเช่า สำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในกรณีนี้จะเท่ากับ 300,000 บาทต่อปี เพราะถ้าผู้ลงทุนจ่ายค่าเช่าให้เจ้าของที่ดินต่ำกว่า 300,000 บาทต่อปี เจ้าของที่ดินก็เลือกที่จะให้ชาวสวนเช่าที่ดินทำสวนผักต่อไป กล่าวอย่างสั้นๆ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดการโยกย้ายที่ดินไปใช้ทางอื่นนี้ก็คือ ค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินของ ผู้เป็นเจ้าของที่ดินนั้นเอง สำหรับในอีกส่วนหนึ่งของค่าเช่า คือค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Economic rent) ส่วนแตกต่างระหว่างจำนวนค่าเช่าที่ได้รับจริงกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็น จากตัวอย่างข้างต้นของเราปรากฏว่าผู้ลงทุนจ่ายค่าเช่าให้กับเจ้าของที่ดินปีละ 500,000 บาท ค่าเช่าทางเศรษฐกิจก็จะเท่ากับ 500,000 – 300,000 เท่ากับ 200,000 ในกรณีที่ที่ดินสามารถใช้ประโยชน์ได้แต่เพียงทางเดียว ไม่สามารถใช้ประโยชน์ทางอื่นได้เลย ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นจะมีค่าเท่ากับศูนย์ และค่าเช่าที่ได้รับก็จะเป็นส่วนของค่าเช่าทางเศรษฐกิจทั้งจำนวนในทางตรงกันข้าม ถ้าปรากฏว่าที่ดินดังกล่าวสามารถใช้ประโยชน์ในทางต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน ส่วนของค่าเช่าและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นก็จะเป็นจำนวนเดียวกันและในกรณีจะไม่ถึงกับการใช้ประโยชน์

ในทางอื่นได้เลย แต่ก็ไม่ถึงกับสามารถที่จะใช้ประโยชน์ในที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นในค่าเช่าจำนวนหนึ่งๆ จะมีทั้งส่วนของค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและส่วนของค่าเช่าทางเศรษฐกิจร่วมกันอยู่ เราได้แสดงรูปการวิเคราะห์ทั้ง 3 กรณีไว้ในภาพประกอบที่ 9.2 (ก) (ข) และ (ค)

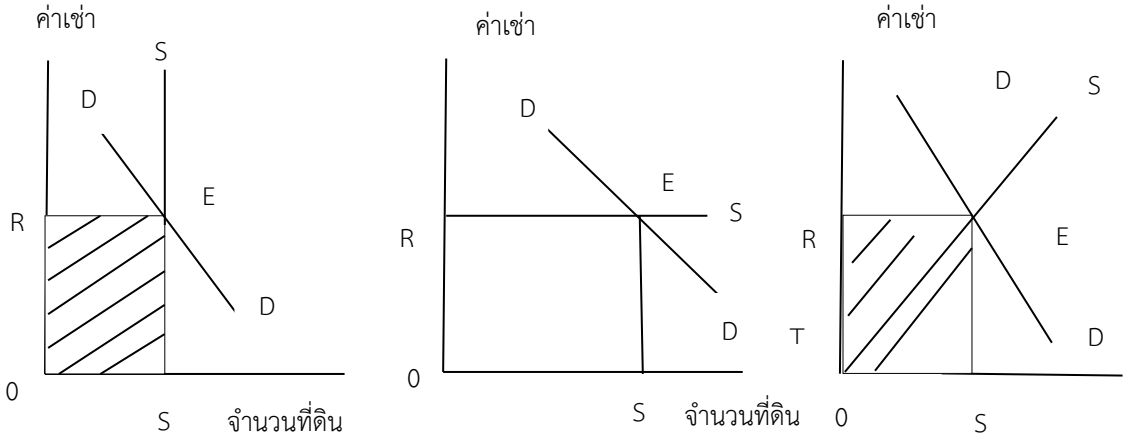

(ก) ค่าเช่าที่เป็นส่วนของ Economic Rent ทั้งจำนวน

(ข) ค่าเช่าที่เป็นส่วนของ Transfer Earningทั้งจำนวน

(ค) ค่าเช่าที่เป็นส่วนของ Economic Rent และ Transfer Earning

ภาพประกอบที่ 9.2 ค่าเช่าและค่าเช่าทางเศรษฐกิจ กรณีต่างๆ
ที่มา: นราทิพย์ ชุติวงศ์ (2561: 278) และภราดร ปรีดาศักดิ์ (2561: (6-44)-(6-45))

เส้นอุปทานของที่ดินในภาพประกอบที่ 9.2 (ก) เป็นเส้นตั้งฉากกับแกนนอน ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดิน ซึ่งคือพื้นที่ใต้เส้นอุปทานจึงมีค่าเท่ากับศูนย์ ผลตอบแทนทั้งจำนวนที่เจ้าของที่ดินได้รับซึ่งเท่ากับพื้นที่ ORES จึงเป็นค่าเช่าทางเศรษฐกิจทั้งจำนวนเส้นอุปทานของที่ดินในภาพประกอบที่ 9.2 (ข) เป็นเส้นขนานกับแกนนอน ต้นทุนค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดินผืนนี้มีค่าเท่ากับพื้นที่ ORIES เป็นจำนวนที่เจ้าของที่ดินจำเป็นต้องได้รับ มิฉะนั้น เขาจะโยกย้ายที่ดินไปใช้ในทางอื่นทันที ในกรณีนี้ผลตอบแทนที่เจ้าของที่ดินได้รับเท่ากับศูนย์เท่ากับว่า ในกรณีนี้ค่าเช่าที่ได้รับเป็นส่วนของค่าใช้จ่ายที่จำเป็นทั้งจำนวน

เส้นอุปทานของที่ดินในภาพประกอบ 9.2 (ค) เป็นเส้นอุปทานที่มีลักษณะปกติลาดจากซ้ายขึ้นไปทางขวา ซึ่งต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดินผืนนี้มีค่าเท่ากับพื้นที่ OTES ผลตอบแทนที่เจ้าของที่ดินได้รับคือ พื้นที่ ORES ค่าเช่าทางเศรษฐกิจจึงมีค่าเท่ากับพื้นที่ ORES ลบด้วยพื้นที่ OTES เท่ากับพื้นที่ RIE เท่ากับว่าในกรณีนี้ ค่าเช่าที่ได้รับมีทั้งส่วนที่เป็นค่าเช่าทางเศรษฐกิจและส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นร่วมกัน

การปรากฏ Economic rent หรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นกับที่ดิน นักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้เป็นข้อสนับสนุนให้มีการเก็บภาษีจากเจ้าของที่ดิน โดยให้เหตุผลว่าแม้เจ้าของ ที่ดินจะมิได้ใช้ความพยายามใดๆเลย ค่าเช่าที่ดินก็อาจเพิ่มสูงขึ้นจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ สูงขึ้น เฮนรี่ จอห์ส (Henry George) นักปฏิรูปสังคมชาวอเมริกันถึงกับเสนอทฤษฎี เฮนรี่ จอห์ส (Henry George) ให้มีการเก็บภาษีที่ดินแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องมีการจัดเก็บภาษีประเภทอื่น และนำรายได้ที่ได้รับจากภาษีดังกล่าว มาใช้จ่ายในการให้บริการสาธารณประโยชน์ อาทิ การสร้างถนนหรือโรงเรียนจอห์สมีความเห็นว่าภาษีจากที่ดินแต่เพียงอย่างเดียว ก็จะเพียงพอกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดของรัฐ อันที่จริงนักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้คำว่า ค่าเช่าทางเศรษฐกิจคลุมไปถึงผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตทุกชนิด โดยถือว่าค่าเช่าทางเศรษฐกิจ คือ ผลตอบแทนที่ได้รับเกินกว่าค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดการโยกย้ายปัจจัยการผลิตไปใช้ทางอื่น ดังนั้นปัจจัยการผลิตทุกชนิดอาจได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทุน หรือแรงงาน และอัตราการเพิ่มขึ้นของค่าเช่าทางเศรษฐกิจของปัจจัยการผลิตชนิดอื่น อาจสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากที่ดินก็ได้ การพิจารณาตามแนวคิดของ เฮนรี่ จอห์ส (Henry George) ที่ให้มีการเก็บภาษีที่ดินแต่เพียงประเภทเดียวจึงยังมีประเด็นให้ถูกเถียงได้อีกในแง่ของความยุติธรรม

ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างในตลาดแรงงาน

1. ความหมายของค่าจ้าง/ค่าตอบแทน

ราคาปัจจัยการผลิตแรงงาน/ค่าจ้างนั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมาย คือ สุพจน์ นาคสวัสดิ์ (2562: (4-6)-(4-7)) อธิบายว่า คำว่าค่าจ้างมีความแตกต่างกัน ตามคำนิยามของนักวิชาการหรือสถาบันต่างๆ ซึ่งการตอบแทนการทำงานในอดีตจะไม่ซับซ้อนและหลากหลายอย่างเช่นในปัจจุบัน มีเพียงค่าจ้างที่เป็นเงินที่อาจจะจ่ายเป็นรายชั่วโมง (Hour rate) ตามช่วงเวลาที่กำหนดเท่านั้น เช่น คำว่า Waged & salary administration ที่แปลเป็นไทยว่า “การบริหารค่าจ้างและเงินเดือน” ที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่สื่อถึงแนวคิดการจ่ายผลตอบแทนให้ลูกจ้าง โดยคำว่า “Wage” หมายถึง “ค่าจ้าง” ที่เป็นเงินที่จ่ายให้พนักงานเป็นรายชั่วโมง ส่วน “Salary” หมายถึง “เงินเดือนที่จะจ่ายให้เป็นช่วงเวลา ไม่ได้คิดเป็นรายชั่วโมง เช่น เป็นรายเดือนซึ่งจะได้รับเงินในวันหยุดที่ไม่ได้มาทำงานด้วย

ในปัจจุบันที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในเชิงการบริหารจัดการการแข่งขันที่รุนแรงทางการค้าและธุรกิจ การสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive advantage) ให้กับองค์กรหรือธุรกิจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “สงครามแย่งชิงคนเก่ง” (War of talent) สิ่งเหล่านี้ ทำให้กลยุทธ์ค่าจ้างเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ไม่ใช่แค่เงินค่าจ้างอย่างเดียว รูปแบบการจ่ายก็มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ระยะสั้นและระยะยาว

คำว่าค่าจ้างจึงปรับเปลี่ยนเป็นคำใหม่ที่ครอบคลุมมากขึ้นกว่าเดิม เช่นคำว่า “ค่าตอบแทน” (Compensation) (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2561: 6-1 6-56)

ตัวอย่างคำนิยาม เช่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้คำจำกัดความของ “ค่าจ้าง” ว่าหมายถึง เงินทุกประเภทและผลประโยชน์อย่างอื่นที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นค่าตอบแทนการทำงาน

ค่าตอบแทน (Compensation) หมายถึง รูปแบบการจ่ายทั้งหมดทั้งที่เป็นตัวเงิน (Financial) บริการ (Tangible services) สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ (Benefits) ที่พนักงานได้รับ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของค่าจ้าง มาตรา 5 พรบ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ระบุว่า “ค่าจ้าง” หมายถึง เงินที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันจ่ายเป็นค่าตอบแทนในการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาการทำงานปกติเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนหรือระยะเวลาอื่น หรือจ่ายให้โดยการคำนวณตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ในเวลาทำงานปกติของวันทำงานและให้หมายความรวมถึงเงินที่นายจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันหยุดและวันลาที่ลูกจ้างมิได้ทำงานแต่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับตามพระราชบัญญัตินี้ จากคำนิยามดังกล่าว สรุปลักษณะของค่าจ้างได้ ดังนี้

1. ค่าจ้างจะต้องเป็นเงิน
2. ตอบแทนการทำงาน
3. เวลาการทำงานตามปกติตามสัญญาจ้าง

เหตุผลที่ต้องทำความเข้าใจเรื่องค่าจ้าง เพราะว่าการจ้างงานในประเทศไทย กฎหมายแรงงานได้กำหนดเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำเป็นรายวัน (Minimum daily wage) นั่นก็คือ ต้องกำหนดค่าจ้างไม่ต่ำกว่ากี่บาทต่อวัน (ไม่ว่าจะจ้างกันกี่ชั่วโมงก็ตาม ต้องไม่ต่ำกว่าอัตราขั้นต่ำต่อวันที่กฎหมายกำหนด) ซึ่ง “ค่าจ้าง” จะใช้เป็นฐานคำนวณเงินประเภทต่างๆ ตามกฎหมาย เช่น ค่าล่วง เวลา ค่าชดเชย เป็นต้น ดังนั้นการทำความรู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับค่าจ้างจึงนับว่าสำคัญ จะได้ไม่ต้องประสบปัญหาในภายหลัง (ปัญหาเรื่องค่าจ้างถือเป็นปัญหาสำคัญลำดับต้นๆ ของปัญหาแรงงานและการจ้างงานในประเทศไทย) ตัวอย่างเงินที่ถือว่าเป็นค่าจ้างตามกฎหมายแรงงานในประเทศไทยที่จะต้องนำเป็นฐานคำนวณค่าล่วงเวลาหรือค่าชดเชย เช่น ค่าครองชีพ ค่าตำแหน่ง เป็นต้น ที่มีรูปแบบการจ่ายเป็นเงินที่แน่นอนในทุกเดือนไม่มีเงื่อนไขการจ่าย ไม่ต้องมีใบเสร็จ แบบนี้กฎหมายแรงงานไทยมักจะถือว่าเป็น “ค่าจ้าง” ถ้าไม่ต้องการให้เป็นค่าจ้างจะต้องมีเงื่อนไขมาผูกไว้ เช่น ตัวอย่าง เบี้ยขยันที่ระบุว่าถ้าไม่ขาดลามาสายจะได้เบี้ยขยันเดือนละ 500 บาท นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความชัดเจนของระเบียบหรือคู่มือการจ่ายเงินประเภทนั้นๆ เพราะเมื่อมีปัญหาเชิงข้อกฎหมายขึ้นมา สิ่งแรกที่ศาลจะขอดู คือ ระเบียบการจ่าย ถ้าบริษัทมีระเบียบการจ่ายที่เขียนไว้ชัดเจน ก็จะช่วยให้ง่ายต่อการพิจารณาได้ระดับหนึ่ง (แม้ว่าจะจ่ายเป็นประจำทุกเดือนเท่าๆ กัน) ดังตัวอย่างของบริษัทแห่งหนึ่ง ที่เดิมให้รถประจำตำแหน่งให้กับผู้บริหาร แต่ด้วยปัญหาหลายๆ

ประการของการจัดการ เช่น ค่าซ่อม ค่าเสื่อม จึงเปลี่ยนจากการให้รถประจำตำแหน่งเป็นเหมาจ่ายเดือนละ 20,000 บาท โดยไม่ต้องมีใบเสร็จใดๆ มาแสดง ซึ่งจริงๆ แล้วถ้าดูเฉพาะลักษณะการจ่าย 20,000 บาทต่อเดือน ก็จะเห็นว่ามีลักษณะเป็นค่าจ้าง แต่เนื่องจากบริษัทได้มีระเบียบที่มาที่ไปอย่างชัดเจน ทำให้ศาลตัดสินว่าไม่ใช่ค่าจ้าง ดังนั้น ถ้าต้องการจ่ายค่าจ้างเงินช่วยเหลือพนักงานที่ไม่ต้องการให้เป็นค่าจ้าง ให้เริ่มที่การเขียนระเบียบการจ่ายที่ชัดๆ มีเหตุผลที่มาที่ไปเป็นการจูงใจหรือเป็นขวัญกำลังใจพนักงานอย่างไร (สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน, 2562: 187)

จากคำนิยามข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในมิติของกฎหมายแรงงานจะให้คำนิยามที่แคบเพียงแค่เป็น “เงิน” ที่ตอบแทนการทำงานในเวลาทำงานปกติของลูกจ้างเท่านั้น แต่ความหมายในมิติการบริหารจัดการจะกำหนดให้กว้างขึ้น ครอบคลุมรูปแบบการจ่ายที่ตอบแทนการทำงานที่หลากหลายมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นตัวเงินไม่ใช่ตัวเงิน สวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นๆ

2. เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานระยะสั้น

การหาเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานระยะสั้นนั้น ได้อธิบายโดยพอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-13) – (2-24)) ว่า การหาอุปสงค์แรงงานมีความซับซ้อนมากกว่าการหาอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการ เพราะมีความเกี่ยวข้องกันด้านการใช้ปัจจัยการผลิต โดยความสัมพันธ์กับโครงสร้างของตลาดสินค้าที่หน่วยผลิตนำมาจำหน่าย คือ เป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมไปถึงตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ตลาดแข่งขันน้อยรายและตลาดผูกขาดรายเดียว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 อุปสงค์ต่อแรงงานระยะสั้น: กรณีตลาดแรงงานเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดสินค้าเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

จากตารางที่ 9.1 ในคอลัมน์ที่ (1) (2) และ (3) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง TP และ MP (ซึ่งเป็นการผลิตในช่วงที่สองนั่นเอง) ซึ่งในช่วงดังกล่าวเป็นแรงงานเพิ่มขึ้นนั้น ย่อมเป็นไปตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตส่วนเพิ่ม คือ ผลผลิตส่วนเพิ่มที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เนื่องจากอุปสงค์แรงงานเป็นอุปสงค์แบบสืบเนื่องของอุปสงค์ของสินค้า โดยในคอลัมน์ที่ (4) แสดงถึงราคาของสินค้าที่หน่วยผลิตที่ผลิตเพื่อขายสินค้าในตลาด เพราะผู้ผลิตเป็นผู้ขายสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ดังนั้นเส้นอุปสงค์ของหน่วยผลิต (หรือเส้นอุปสงค์ของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าที่ผลิตหรือขายโดยหน่วยผลิต) จะมีค่าความยืดหยุ่นมากที่สุด (Perfectly elastic) ทั้งนี้เพราะหน่วยผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์เป็นผู้ยอมรับราคา (Price taker) เพราะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด ณ ระดับราคานั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งในฐานะเป็นผู้รับราคา เส้นอุปสงค์ที่หน่วยผลิตต้องเผชิญจะมีค่าความยืดหยุ่นต่อราคามีค่าเป็นอนันต์ หรือมีค่าความชันเป็นศูนย์

รายรับทั้งหมดของหน่วยผลิต (หรือบางครั้งเรียกว่ารายรับของผลผลิตทั้งหมด (Total revenue product) สามารถหาได้จากการคูณคอลัมน์ที่ (2) และ (4) ก็จะได้รายรับรวม (ในคอลัมน์

ที่ (5)) จากคอลัมน์ที่ (5) นั้นสามารถคำนวณหารายรับผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal revenue product: MRP) (หาได้จาก MR x MP) ซึ่งหมายถึงเพิ่มขึ้น (เปลี่ยนแปลง) ในรายรับทั้งหมดที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานทีละหน่วย โดยค่า MPR สามารถแสดงในคอลัมน์ที่ (6) จะสังเกตได้ว่าค่า MRP ที่แสดงได้จากคอลัมน์ที่ (1) และคอลัมน์ที่ (6) นั้นเป็นสัดส่วนหรือมีความสัมพันธ์กับค่า MP (ซึ่งแสดงในคอลัมน์ที่ (1) และ (3) ทั้งนี้เพราะค่า MRP มากกว่าค่า MP เป็น 2 เท่า เพราะราคาของสินค้าเท่ากับ 2 บาท

ตารางที่ 9.1 อุปสงค์ต่อแรงงาน กรณีหน่วยผลิตขายสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

(1) แรงงาน (L) (หน่วย)	(2) TP	(3) MP	(4) P (บาท)	(5) TR (บาท)	(6) MRP = MR x MP	(7) VMP (MP x P)
4	15	-	2	30	-	-
5	27	12	2	54	24	24
6	36	9	2	72	18	18
7	42	6	2	84	12	12
8	45	3	2	90	6	6
9	36	1	2	92	2	2

ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-14))

ค่า MRP ทั้งจากคอลัมน์ที่ (1) และคอลัมน์ที่ (6) แสดงถึง เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยผลิตในระยะสั้น เพราะแสดงถึงระดับการจ้างงานที่ทำให้หน่วยผลิตมีกำไรสูงสุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หน่วยผลิตที่แสวงหากำไรสูงสุดย่อจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตราบที่รายรับทังหมดของหน่วยผลิตอยู่สูงกว่าต้นทุนทั้งหมด เนื่องจากค่า MRP ของหน่วยผลิต หมายถึง การเพิ่มขึ้น (เปลี่ยนแปลง) ของรายรับทั้งหมด เมื่อมีการเพิ่ม (เปลี่ยนแปลง) การจ้างงานเพิ่มขึ้น ส่วนด้านค่าจ้างส่วนเพิ่ม (Marginal wage cost: NWC) แสดงถึงการเพิ่มขึ้น (เปลี่ยนแปลง) ของต้นทุนทั้งหมดเมื่อมีการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย ดังนั้น หน่วยผลิตที่แสวงหากำไรสูงสุดย่อมจ้างแรงงานจนถึงระดับที่ MRP = MWC หาก MRP › NWC เพื่อให้ได้กำไรเพิ่มขึ้นหน่วยผลิตจะจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น และในกรณีตรงกันข้าม หาก NWC› MRP เพื่อที่จะได้กำไรเพิ่มขึ้น หน่วยผลิตจะจ้างคนงานที่น้อยลง โดยหลักการจ้างแรงงานเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดข้างต้นนั้น สามารถอธิบายได้เช่นเดียวกับหลักการเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดในการขายสินค้าของหน่วยผลิตนั่นเอง คือ

รายรับส่วนเพิ่ม (MR) = ต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC)

จากข้อสมมติที่ว่า หน่วยผลิตจ้างแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ดังนั้น หน่วยผลิตจึงเป็น “ผู้รับค่าจ้าง” (Wage taker) โดยหน่วยผลิตมีสัดส่วนน้อยมากในการจ้างแรงงานในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น การจ้างงานของหน่วยผลิตย่อมไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่าจ้างตลาด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หน่วยผลิตจะเป็นผู้รับ “ค่าจ้างตลาด” หรือระดับค่าจ้างที่ถูกกำหนดจากอุปสงค์และอุปทานแรงงานตลาด ดังได้กล่าวมาแล้ว ระดับการจ้างงานที่ทำให้หน่วยผลิตได้รับกำไรสูงสุด คือ MRP = MWC และโดยที่ MWC หมายถึง ค่าจ้าง (w) ดังนั้น ระดับการจ้างงานที่หน่วยผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะได้รับกำไรสูงสุด คือ หน่วยผลิตจะต้องจ้างงานจึงถึงระดับที่ MRP = W นั่นเอง

MRP ที่แสดงในคอลัมน์ที่ (1) และ (6) สามารถหาได้จากช่วงของการผลิตได้ ซึ่งหมายถึงเส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยผลิตในระยะสั้น สามารถแสดงโดยภาพประกอบที่ 9.3

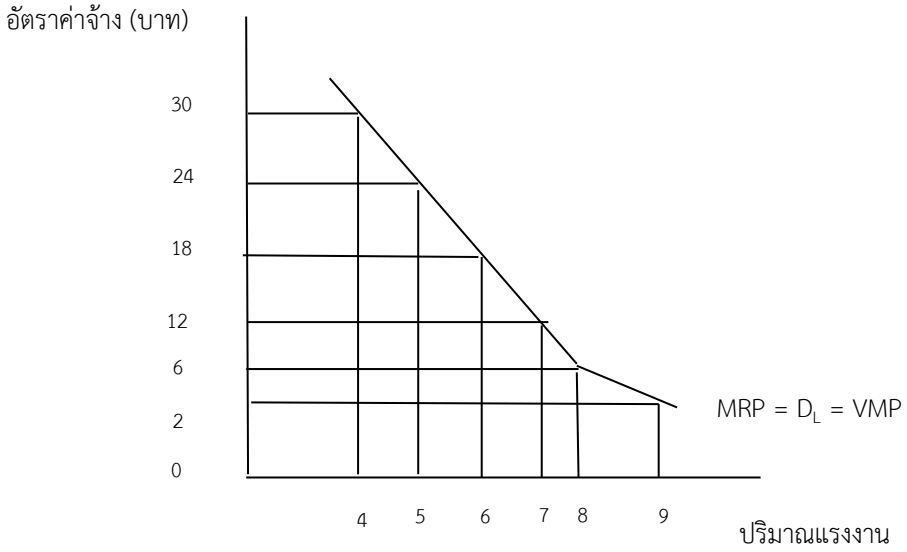

ภาพประกอบที่ 9.3 อุปสงค์ต่อแรงงานกรณีผู้ผลิตขายสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์
ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-16))

สมมติว่าอัตราค่าจ้างเท่ากับ 24 บาท หน่วยธุรกิจจะจ้างแรงงานเท่ากับ 5 หน่วย เพราะว่าเป็นระดับที่ MRP = W โดยหน่วยผลิตย่อมจะไม่จ้างคนงานที่ หน่วยที่ 6, 7, 8, 9 เพราะ MRP ‹ W จึงไม่ใช่จุดที่ได้รับกำไรสูงสุด สมมติว่าอัตราค่าจ้างลดลงเป็น 12 บาท ณ ระดับ MRP = W หน่วยผลิตจะจ้างคนงานเพิ่มขึ้นเป็นหน่วยละ 6 และหน่วยละ 7 และต่อมาลดลงไปเหลือ 2 บาท ก็จะเพิ่มการจ้างงานเป็น 9 หน่วยของแรงงานจึงสามารถสรุปว่าเส้น MRP ในภาพประกอบที่ 9.3 คือ อุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยผลิตในระยะสั้น เพราะแต่ละจุดบนเส้น MRP แสดงถึงปริมาณแรงงานที่หน่วย

ผลิตต้องการในการผลิต ณ ระดับค่าจ้างระดับต่างๆ นั่นเอง ดังนั้น อุปสงค์แรงงานของหน่วยผลิตแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่าจ้างกับปริมาณการจ้างงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นลบ เมื่ออัตราค่าจ้างเพิ่มขึ้นหน่วยผลิตจะลดปริมาณการจ้างงานลงหรือในทางกลับกัน

ในกรณีที่ตลาดสินค้าเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้น เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานหรือเส้นรายรับส่วนเพิ่มจะแสดงถึงเส้นมูลค่าขอผลผลิตส่วนเพิ่มด้วย (Value of marginal product: VMP) โดย VMP หมายถึง มูลค่าของผลผลิต (บาท) หนึ่งหน่วยที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีการเพิ่มแรงงานหนึ่งหน่วยในการผลิต คอลัมน์ (1) และ (7) ในตารางที่ 9.1 แสดงถึงค่า VMP โดยสามารถหาได้จากการคูณผลผลิตส่วนเพิ่ม (MP) ในคอลัมน์ (3) กับราคา (คอลัมน์ 4) เป็นที่น่าสังเกตในตารางที่ 9.1 ค่า VMP = MRP หรือมูลค่าผลผลิตหน่วยเพิ่มเท่ากับมูลค่ารายรับส่วนเพิ่ม ดังนั้น ในกรณีหน่วยผลิตที่อยู่ในตลาดสินค้าเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

2.2 อุปสงค์ต่อแรงงานระยะสั้น: กรณีตลาดแรงงานเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดสินค้าเป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ในกรณีหน่วยผลิตขายสินค้าในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ เช่น ตลาดผู้ผูกขาดรายเดียว ตลาดผูกขาดน้อยราย หรือกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดซึ่งการเปลี่ยนแปลงข้อสมมติมีผลให้การวิเคราะห์อุป-สงค์ต่อแรงงานเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะตลาดสินค้าที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ ธุรกิจต้องเผชิญกับเส้น อุปสงค์ของสินค้าที่มีค่าความชันทอดลงจากซ้ายไปขวา สินค้าที่มีจำหน่ายมีลักษณะแตกต่างกันแต่จำหน่ายด้วยลักษณะของเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานมีค่าความชันเป็นลบ หากหน่วยผลิตจะขายสินค้าที่ผลิตโดยแรงงานเพิ่มขึ้นจะต้องลดราคาสินค้าลง และโดยที่มีข้อสมมติว่า หน่วยธุรกิจไม่ได้ใช้การกำหนดราคาแบบเลือกปฏิบัติ หรือ Price discrimination เพื่อดึงส่วนเกินของผู้บริโภคในแต่ละหน่วยที่ขายได้

การลดราคาของสินค้าจึงลดราคาไม่ใช่เพราะราคาของสินค้าส่วนเพิ่ม แต่ต้องลดราคาสินค้าที่ขายทุกๆ หน่วย ด้วยการขายสินค้าแต่ละหน่วยที่เพิ่มขึ้น จึงไม่สามารถรวมเข้าไปในราคาเต็มเพื่อเข้าไปรวมกับรายรับส่วนเพิ่มเหมือนกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เพื่อที่จะหารายรับส่วนเพิ่มในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์จะต้องหักรายรับที่หายไปจากการขายสินค้า จากรายรับใหญ่ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากตลาดแข่งไม่สมบูรณ์ MR ของสินค้าในระดับต่างๆ อยู่ต่ำกว่า P ค่ารายรับของผลผลิตส่วนเพิ่ม (= MR x MP) มีค่าน้อยค่ารายรับส่วนเพิ่มในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (= P x MP) ซึ่งมีผลในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน คือ ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์การเพิ่มผลผลิตมากขึ้นโดยการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นจึงไม่มีผลต่อการลดลงของค่า MR เส้น MRP หรือเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีค่าลดลง เพราะเหตุผลประการเดียว คือ ค่าผลิตภาพแรงงาน (MP_L) มีค่าลดลง เมื่อเพิ่มการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้า ส่วน MRP หรือเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์มีค่าลดลงเมื่อค่า MP_L มีค่าลดลง และค่า P ลดลงเมื่อมีการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 9.2 แสดงถึงเส้นอุปสงค์ของแรงงานในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ การลดลงของราคาสินค้า แสดงว่า การลดราคาของสินค้าส่วนเพิ่มหรือในหน่วยสุดท้ายของสินค้านั้น จะต้องลดราคาในสินค้าก่อนหน้านั้นด้วย เช่น แรงงานคนที่ 5 มีผลิตภาพแรงงานเท่ากับ 12 หน่วย โดยทั้ง 12 หน่วยสามารถขายได้ในราคาเท่ากับ 2.40 บาทต่อหน่วย โดยที่หน่วยผลิตขายสินค้าได้ 5 หน่วย จะมีมูลค่าของผลิตภาพของแรงงานรวมเท่ากับ 28.80 บาท (คอลัมน์ที่ 7) หรือเป็นมูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นต่อสังคมในขณะเดียวกัน (MRP) ของการใช้แรงงานคนที่ 5 มีค่าเพียง 25.80 บาท ซึ่งแตกต่างกันถึง 3 บาท เหตุผลที่แตกต่างกันเพราะ เมื่อที่จะขายสินค้าให้ได้เท่ากับ 12 หน่วยนั้น หน่วยผลิตจะต้องยอมรับราคาที่ลดลงหน่วยละ 0.20 บาท ในแต่ละหน่วยของสินค้า (ในจำนวน 15 หน่วย) ที่ผลิตได้โดยคนงานคนก่อนๆ โดยจะสามารถจำหน่ายได้ในราคาเท่ากับ 2.60 บาทต่อหน่วย ดังนั้น MRP ของคนงานคนที่ 6 มีค่าเท่ากับ 14.14 แม้ว่าสินค้าที่ผลิตได้ 9 หน่วยมีมูลค่าเท่ากับ 2.20 บาท ในแต่ละหน่วย และค่า VMP จะมีค่าเท่ากับ 19.80 บาท แต่ในกรณีนี้จะไม่รวมมูลค่าผลผลิตส่วนเพิ่ม (19.80 บาท) เข้าไปในรายรับทั้งหมดของหน่วยผลิต เมื่อมีการลดราคาเท่ากับ 0.20 บาท ที่ลดราคาในจำนวน 27 หน่วยที่มีการผลิตโดยแรงงานคนก่อนหน้านั้น (คนที่ 1 ถึงคนที่ 4) ดังนั้น ค่า MRP ของคนงานคนที่ 6 เท่ากับ 14.40 บาท (= 19.80 บาท –(27 x 0.20)) ค่า MRP ในคอลัมน์ที่ 6 ก็สามารถอธิบายได้เช่นเดียวกันกับที่อธิบายมาแล้ว เมื่อเทียบตัวเลขในคอลัมน์ที่ 6 และคอลัมน์ที่ 7 แสดงว่า แต่ละระดับของการจ้างงานในหน่วยผลิตนั้น ค่า VMP ที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นจะมีค่ามากกว่าค่า MRP

ตารางที่ 9.2 อุปสงค์ต่อแรงงาน กรณีที่หน่วยผลิตขายสินค้าในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

(1) คนงาน(L)	(2) ผลผลิตทั้งหมด (TP)	(3) ผลผลิตหน่วยเพิ่ม (MP)	(4) ราคาสินค้า (P)	(5) รายรับทั้งหมด (TR)	(6) รายรับผลผลิตเพิ่ม (MRP)	(7) มูลค่าผลผลิตส่วนเพิ่ม (VMP)
4	15	-	2.60	39.00	-	-
5	27	12	2.40	64.80	25.80	28.8
6	36	9	2.20	79.20	14.40	19.8
7	42	6	2.10	88.20	9.06	12.6
8	45	3	2.00	90.00	1.80	6.0
9	46	1	1.90	87.40	-2.60	1.8

ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-18))

ในกรณีของหน่วยผลิตที่ขายสินค้าในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานซึ่งแสดงได้โดยเส้น MRP จะมีค่าความชันมากกว่าเส้นอุปสงค์ของแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะหน่วยผลิตในตลาดผูกขาดมีการสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างน้อย โดยเปรียบเทียบกับหน่วยผลิตที่อยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ผู้ขายในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์จะจ้างคนงานทำงานผลิตสินค้าน้อยกว่าตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เมื่อมีอัตราค่าจ้างลดลง ทั้งนี้เพราะหน่วยผลิตจะพยายามจำกัดการผลิตสินค้าเพื่อขายในท้องตลาด โดยกำหนดให้สิ่งอื่นๆ คงที่นั้น ผู้ผลิตที่มีอำนาจผูกขาดในตลาดสินค้าในระดับหนึ่งผลกำไรค่อนข้างดี เมื่อผลิตสินค้าจำนวนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบกับผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ การผลิตสินค้าจำนวนน้อยจึงมีผลให้ผู้ผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์จ้างงานไม่มากเท่าที่ควร และจากที่แสดงในภาพประกอบที่ 9.4 ซึ่งนำมาจากตารางที่ 9.2 แสดงว่า เส้น D_L อุปสงค์ต่อแรงงานในกรณีตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์แสดงโดยเส้น MRP = D_L จะอยู่ทางซ้ายมือของเส้น VMP ซึ่งแสดงถึงรายรับส่วนเพิ่มของการจ้างงานเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วย (MRP = MR x MP) ณ ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์มีค่าน้อยกว่ารายรับส่วนเพิ่มของการจ้างงานเพิ่มขึ้นแต่ละหน่วย (VMP = P x MP) ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั่นเอง

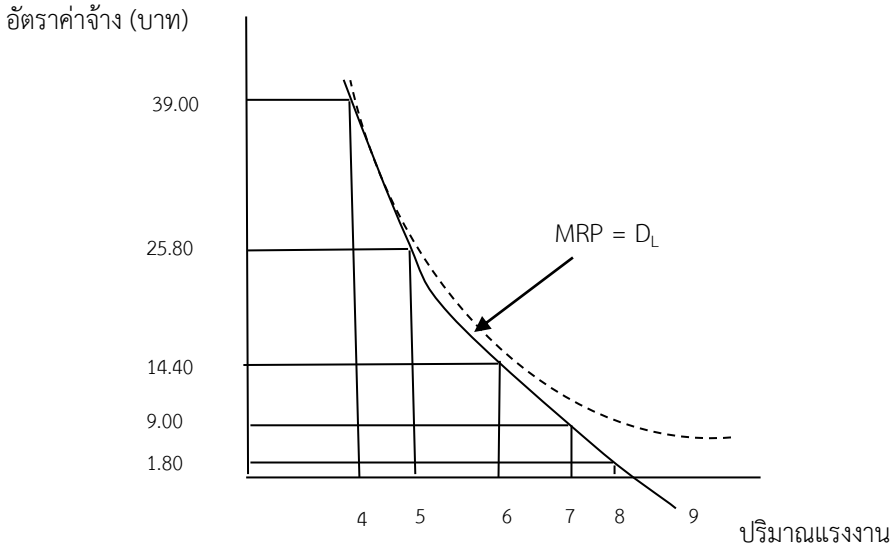

ภาพประกอบที่ 9.4 อุปสงค์ต่อแรงงานกรณีผู้ผลิตขายสินค้าในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์
ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-19))

3. เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาว

ฟังก์ชันการผลิตและอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะสั้นดังที่กล่าวแล้วนั้น โดยสมมติให้แรงงานเป็นปัจจัยแปรผันและทุนเป็นปัจจัยคงที่ สวนกรณีของส่วนฟังก์ชันการผลิตในระยะยาวที่แสดงในสมการ จะสมมติให้ทั้งแรงงาน (L) และทุน (K) เป็นปัจจัยแปรผัน สามารถเขียนเป็นสมการได้

$$TP_{LR} = f(L, K)$$

ในกรณีระยะยาว การหาเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาวจะเปลี่ยนแปลงไป เพราะทั้งแรงงาน (L) และทุน (K) และปัจจัยที่ในการผลิตอื่นๆ เช่น ที่ดิน ระดับเทคโนโลยี เป็นปัจจัยแปรผัน เส้นอุปสงค์ต่อแรงงาน แสดงถึงความสัมพันธ์ของปริมาณแรงงานที่หน่วยผลิตต้องการจ้างงาน ณ ระดับอัตราค่าจ้างต่างๆ โดยกำหนดให้ทั้งแรงงานและทุนเป็นปัจจัยแปรผัน โดยเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาวจะมีค่าความชันเป็นลบแต่มีความชันน้อยลง เพราะเมื่ออัตราค่าจ้างเปลี่ยนแปลงไปจะสร้างผลกระทบของผลผลิตในระยะยาว (A short run output effect) และผลการทดแทน (substitution effect) ของผลผลิตในระยะยาว ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการจ้างงานที่เหมาะสมของหน่วยผลิต

1. ผลกระทบของผลผลิต เกี่ยวข้องกับอุปสงค์ต่อแรงงานโดยผลกระทบของผลผลิตหรือที่เรียกว่า Scale effect หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานซึ่งเป็นผลจากการ

เปลี่ยนแปลงของค่าจ้างที่มีผลต่อต้นทุนการผลิตของหน่วยผลิต ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นในระยะสั้น ภาพประกอบที่ 9.5 แสดงถึงภายใต้สถานการณ์ที่ปกติ การลดลงของอัตราค่าจ้างมีผลต่อการเคลื่อนย้ายของเส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ไปทางขวามือ หรือต่ำลงจาก MC_1 เป็น MC_2 หมายความว่า หน่วยผลิตสามารถผลิตสินค้าโดยใช้ต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง การที่ MC ลดลง โดยเปรียบเทียบกับ MR หมายถึง MR > MC (เป็น MC_2) ในแต่ละการผลิตของ Q_1 และ Q_2 ซึ่งเป็นระดับที่ยังไม่ได้รับกำไรสูงสุด ดังนั้น เพื่อที่จะได้รับกำไรสูงสุด หน่วยผลิตจะต้องเพิ่มการผลิตมากขึ้นจาก Q_1 เป็น Q_2 (เพราะระดับที่หน่วยผลิตได้กำไรสูงสุด คือ MC = MR) การเพิ่มการผลิตแสดงถึงการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานนั่นเอง

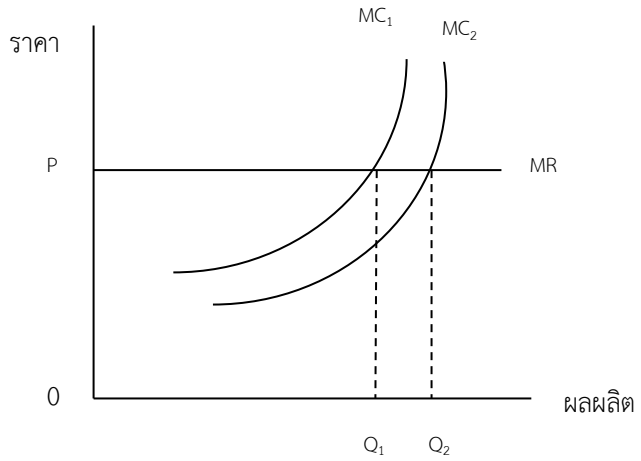

ภาพประกอบที่ 9.5 ผลกระทบของผลผลิตเมื่ออัตราค่าจ้างลดลง
ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-21))

2. ผลของการทดแทน เป็นการเกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาว โดยผลทางการทดแทน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของราคาโดยเปรียบเทียบของแรงงานที่กำหนดให้ระดับผลผลิตคงที่ ในระยะสั้นทุนเป็นปัจจัยคงที่ ดังนั้น ผลของการทดแทนระหว่างทุนกับแรงงานไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามระยะยาวหน่วยผลิตจะสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้างโดยการทดแทนการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกลง หรือแม้ว่าอัตราค่าจ้างเท่าเดิมแต่ผู้ประกอบการสามารถใช้ทุนที่ถูกลงเพื่อทดแทนแรงงานเพิ่มขึ้น ดังนั้น ในระยะยาวการสนองตอบการเปลี่ยนแปลงค่าจ้างในระยะยาวจะมากกว่าระยะสั้น และทำนองเดียวกันค่าความยืดหยุ่นต่อแรงงานในระยะยาวจะมีค่ามากกว่าในระยะสั้น

3. ผลกระทบรวมกัน ภาพประกอบที่ 9.6 แสดงถึงการหาเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาว (D_{LR}) สมมติว่าในระยะเริ่มต้นหน่วยผลิตจะเผชิญกับเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะสั้น (D_{SR}) และดุลยภาพของค่าจ้าง และการจ้างงานดุลยภาพ คือ ระดับ W_1 และ L ซึ่งแสดงโดยจุด a

(ภาพประกอบที่ 9.6) ต่อมาสมมติว่าอัตราค่าจ้างลดลงจาก W_1 เป็น W_2 ซึ่งมีผลให้เกิดผลกระทบของผลผลิต (output effect) และเพิ่มการจ้างงานเป็น L_1 ที่จุด b อย่างไรก็ตามในระยะยาวทุนเป็นปัจจัยแปรผัน ดังนั้น ผลของการทดแทน (substitution effect) จึงเกิดขึ้นด้วย โดยหน่วยผลิตจะเพิ่มการจ้างแรงงานไปเป็น L_2 ณ จุด c ในขณะที่การปรับตัวในระยะสั้นจาก a ไป b โดยการปรับตัวโดยการปรับตัวระยะยาวจากจุด b ไปจุด c จึงเป็นเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาว และเป็นที่น่าสังเกตในภาพประกอบที่ 9.6 แสดงว่าค่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์ของแรงงานในระยะยาว (D_{LR}) มีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าเส้นอุปสงค์แรงงานในระยะสั้น

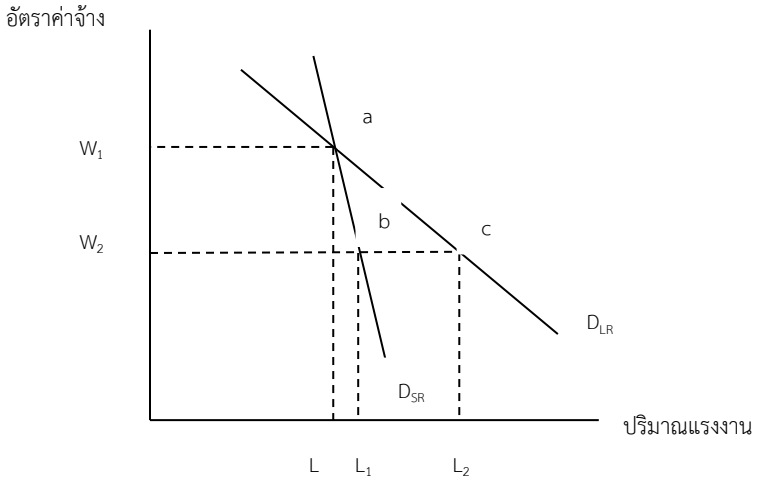

ภาพประกอบที่ 9.6 อุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาว
ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-22))

ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่จะมีผลให้อุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยผลิตในระยะยาวมีแนวโน้มที่จะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เมื่อเทียบกับระยะสั้น คือ

1. อุปสงค์ต่อสินค้า ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้ามีค่ามากขึ้นในระยะยาว เมื่อเปรียบเทียบกับในระยะสั้น จะส่งผลให้ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาวมีค่าความยืดหยุ่นมากขึ้นโดยเปรียบเทียบกับระยะสั้น เมื่อกำหนดให้สิ่งอื่นๆ คงที่ ยิ่งผู้บริโภคมีการสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้ามากขึ้นเท่าใด ย่อมมีผลทำให้หน่วยผลิตเปลี่ยนแปลงการจ้างงานมากขึ้นเท่านั้น เมื่ออัตราค่าจ้างเปลี่ยนแปลงไป

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับทุน ภายในสถานการณ์ที่ปกติ การเปลี่ยนแปลงในหน่วยปัจจัยการผลิตหนึ่งหน่วยย่อมมีผลให้เกิดผลิตภาพการผลิตของปัจจัยการผลิตอีกชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ต่อแรงงานดังต่อไปนี้

สมมติว่าอัตราค่าจ้างแรงงานชนิดใดชนิดหนึ่งหรือในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่งลดลง ย่อมมีผลให้ปริมาณความต้องการแรงงานระยะสั้นเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของแรงงานระยะสั้นมีความสัมพันธ์กับระยะยาวเพราะก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นผลิตภาพการผลิตส่วนเพิ่มของทุน โดยที่ MRP ของแรงงานเป็นอุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยธุรกิจในระยะสั้น และ MRP ของทุนก็เป็นอุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยธุรกิจในระยะสั้น (กำหนดให้ปัจจัยแรงงานคงที่) ดังนั้น เมื่อกำหนดให้ราคาของทุนคงที่ ย่อมมีผลให้หน่วยผลิตเพิ่มการใช้ทุนเพิ่มขึ้น ย่อมมีผลผลิตส่วนเพิ่มเพิ่มขึ้น และมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ต่อแรงงาน ดังนั้นการจ้างงานในระยะยาวมีผลจากอัตราค่าจ้างลดลง จะมีค่ามากกว่าการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น

3. ระดับเทคโนโลยี ฟังก์ชันการผลิตของสินค้าในระยะสั้น โดยทั่วไปจะกำหนดให้เทคโนโลยีไม่เปลี่ยนแปลงหรือคงที่ ไม่ว่าราคาปัจจัยการผลิตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แต่ในระยะยาวนักลงทุนหรือผู้ประกอบการของหน่วยผลิตสามารถคิดค้นหรือใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งมีผลต่อการลดลงของความต้องการปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพง เมื่อราคาของแรงงานหรืออัตราค่าจ้างลดลง โดยเปรียบเทียบกับราคากับทุนจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการใช้เทคโนโลยีเพื่อก่อให้เกิดการลดการใช้ปัจจัยทุนในกระบวนการผลิตก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อประหยัดการใช้ทุนแต่ใช้แรงงานเพิ่มขึ้น มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของการจ้างงาน ดังนั้นการสนองตอบของหน่วยธุรกิจในระยะยาวซึ่งมีผลจากการลดลง (เพิ่มขึ้น) ของอัตราค่าจ้างย่อมมีมากกว่าในระยะสั้นนั่นเอง ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาวจึงมีค่ามากกว่าในระยะสั้น

4. อุปสงค์ต่อแรงงานของตลาด

ดังที่กล่าวมาแล้วเส้น MRP ซึ่งหาจากเส้น MP ของหน่วยผลิตในช่วงของการผลิตที่สองนั้น คือ เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยผลิตในระยะสั้นและในระยะยาว ค่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะยาวจะมีค่ามากกว่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในระยะสั้น

การหาเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดนั้น มีความแตกต่างจากการหาเส้นอุปสงค์ต่อสินค้า โดยการรวมอุปสงค์ต่อสินค้าของทุกๆ คนตามแนวนอน ทั้งนี้เพราะในการหาอุปสงค์ตลาดของอุปสงค์ต่อแรงงานนั้น จะมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะเมื่อราคาของปัจจัยการผลิตลดลง เช่น อัตราค่าจ้างลดลง ย่อมมีผลให้ต้นทุนส่วนเพิ่มลดลง ทำให้แต่ละหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมนั้นมีการผลิตสินค้าโดยรวมของอุตสาหกรรมนั้นเพิ่มขึ้นส่งผลให้ราคาสินค้าขั้นสุดท้าย (P) ลดลง และย่อมมีผลต่ออุปสงค์ต่อแรงงาน MRP = MR x MP ลดลงด้วยนั่นเอง เพื่อที่จะอธิบายให้ชัดเจนเพิ่มขึ้น สมมติว่ามีหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมเท่ากับ 200 หน่วย แต่ละหน่วยผลิตมีเส้นอุปสงค์ที่เหมือนกัน และสมมติต่อไปว่าแต่ละหน่วยผลิตผลิตสินค้าขายในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ สมมติว่าเมื่ออัตราค่าจ้างลดลง หน่วยผลิตแต่ละหน่วยจะเพิ่มการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ผลผลิตรวมจึงเพิ่มขึ้น (แม้ว่าแต่ละหน่วยผลิตจะเพิ่มการผลิตเป็นจำนวนน้อยก็ตาม เพราะอยู่ในตลาดแข่งขันซึ่งมีหน่วยผลิตอยู่จำนวนมาก) การเพิ่มขึ้นของ

ผลผลิตมีผลทำให้ราคาสินค้าที่ผลิตลดลง ราคาสินค้าลดลงย่อมมีผลต่อการเคลื่อนย้ายเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานไปทางซ้ายมือเพราะราคาที่ลดลงมีผลทำให้ MRP = ลดลง (ค่า MRP = MR x MP) แต่กรณีของตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้น MRP = VMP = P x MP ซึ่งหมายความถึง ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดย่อมจะมีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่าหากจะมีการรวมเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานตามแนวนอน

ภาพประกอบที่ 9.7 (a) แสดงถึง อุปสงค์ต่อแรงงานของหน่วยผลิตของหน่วยใดหน่วยหนึ่งใน 200 หน่วยผลิต ส่วนภาพประกอบที่ 9.7 (b) แสดงถึง อุปสงค์ต่อแรงงานตลาดโดยที่จุดดุลยภาพของค่าจ้างและการจ้างงานของแต่ละหน่วยผลิตเท่ากับ c โดยอัตราค่าจ้างเท่ากับ W_1 และปริมาณการจ้างงานเท่ากับ L_1 เส้นอุปสงค์ต่อแรงงาน (D_{L1}) นั้น หามาจากราคาในตาราง ในคอลัมน์ที่ 4 โดยราคากับ 2 บาทต่อหน่วย ถ้าอัตราค่าจ้างลดลงจาก W_1 ไปสู่ระดับ W_2 หน่วยผลิตที่แสวงหากำไรสูงสุดย่อมที่จะจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น โดยไปสู่จุดดุลยภาพใหม่ คือ e และการจ้างงานเพิ่มขึ้น เป็น L_2 อัตราค่าจ้างที่ลดลงย่อมทำให้ทุกๆ หน่วยผลิตจ้างงานเพิ่มขึ้นเพื่อผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น เมื่อผลผลิตหรืออุปทานสินค้าเพิ่มขึ้นย่อมมีผลทำให้ราคาสินค้าลดต่ำลง เช่น ลดต่ำลงจาก 2 บาทเป็น 1.60 บาท ราคาลดลงจึงมีผลต่อการลดลงของ MRP ซึ่งทำให้เส้นอุปสงค์ต่อราคาเคลื่อนไปทางซ้ายมือ ซึ่งแสดงได้โดย D_{L1} ไปที่ D_{L2} ในภาพประกอบที่ 9.7 (a) โดยทุกๆ หน่วยผลิตก็จะปรับการผลิตไปที่ MRP ระดับใหม่ด้วย ในแต่ละหน่วยผลิตก็จะอยู่ในดุลยภาพใหม่ที่ e โดยการจ้างงานเท่ากับ L_2 แทนที่จะเป็น L'_2 ณ ระดับอัตราค่าจ้างที่ W_2 ดังนั้น เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดในภาพประกอบที่ 9.7 (b) จึงไม่ใช้เส้น CE' หรือเส้นที่แสดงอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดโดยบวกกับตามแนวนอนทั้ง 200 หน่วยผลิตนั่นเอง หากแต่เป็นผลรวมของปริมาณการผลิตทั้งหมดตามแนวนอน เช่นที่ปริมาณแรงงานที่ L_1 ณ ระดับราคาอัตราค่าจ้างที่ W_1 บนเส้น D_{L1} และผลบวกของปริมาณแรงงานทั้งหมด เช่น L_2 และอัตราค่าจ้าง W_2 ซึ่งเป็นผลการปรับราคา (price adjusted) ของเส้นอุปสงค์ตลาดซึ่งปรับตัวมาที่จุด C และ E (เส้น CE) ในภาพประกอบที่ 9.7 (b) ดังนั้น สรุปว่าเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดที่มีการปรับตัวของราคาสินค้า คือ เส้น CE จึงมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าเส้น CE' (ที่ไม่ถูกต้อง) ที่มาจากการรวมกันทางแนวนอนของแรงงานของหน่วยผลิตต่างๆ เส้นอุปสงค์ต่อแรงงานตลาดจึงเป็นเส้น D_{LM} ไม่ใช่เส้น D สอดคล้องกับผลการศึกษาในเชิงปริมาณแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ของดนุพล อริยสัจจากรและสมประวิณ มันประเสริฐ (2558: 145) ได้แสดงให้เห็นว่า การที่อุปสงค์ตลาดมีการปรับตัวเปรียบได้กับการอนุญาตให้แรงงานมีฝีมือสามารถเคลื่อนย้ายได้ภายในกลุ่มประเทศอาเซียนที่จะส่งผลต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคของประเทศไทยในทิศทางบวก แต่ผลที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย โดยผลผลิตรวมจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.01 การส่งออกและนำเข้าของประเทศต่างๆ ได้รับผลกระทบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

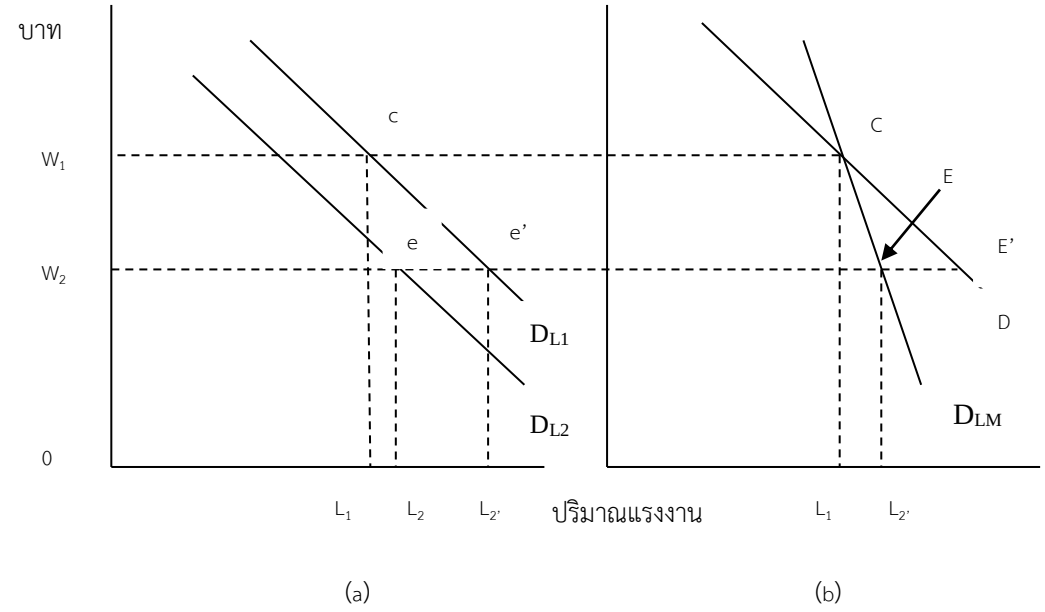

ภาพประกอบที่ 9.7 อุปสงค์ต่อแรงงานตลาด
ที่มา: พอพันธ์ อุยยานนท์ (2562: (2-24))

5. เส้นอุปทานต่อแรงงาน

เส้นอุปทานต่อแรงงานนั้น มีนักวิชาการได้อธิบาย ดังนี้

บุญคง หันจางสิทธิ์ (2558: 397-410) อธิบายถึงอุปทานต่อแรงงานว่าเป็นปริมาณที่ผู้ขายเสนอขาย ณ ราคาต่างๆ ในระยะเวลาหนึ่งเวลาใดที่กำหนดให้อุปทานสำหรับสินค้า คือ ปริมาณสินค้าที่ผู้ขายเสนอขาย ณ ระดับราคาสินค้าต่างๆ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่กำหนดให้ ในทำนองเดียวกันกับอุปทานแรงงาน หมายถึงจำนวนแรงงาน (ซึ่งอาจจะวัดเป็นชั่วโมงทำงานหรือเป็นคน) ที่แรงงานเสนอขาย ณ ระดับอัตราค่าจ้างต่างๆ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่กำหนดให้ ฉะนั้นคำว่าอุปทานจึงหมายถึง ส่วนปริมาณอุปทาน (Quantity supplied) คือ ปริมาณเสนอขาย ณ ราคาใดราคาหนึ่ง มิใช่ ณ ราคาต่างๆ นี่คือความหมายที่จะต้องเข้าใจตั้งแต่ต้น

5.1 เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference curve)

บุคคลอาจจะมีความรู้ ประสบการณ์และคุณภาพเหมือนๆ กัน อาจจะเสนอขายแรงงานไม่เหมือนกัน ทั้งที่มีเวลาเท่ากันทุกคนวันละ 24 ชั่วโมง บางคนอาจจะยินดีทำงานถึง 12 ชั่วโมงต่อวัน ถ้าค่าจ้างชั่วโมงละ 300 บาท บางคนอาจจะเสนอทำเพียง 8 ชั่วโมงก็ได้ และบางคนอาจจะไม่เสนอทำเลยก็ได้ ฉะนั้นการที่บุคคลจะเสนอขายแรงงานในตลาดเสรีมากน้อยเพียงใดนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้าง รายได้หรือความร่ำรวยและทรัพย์สินที่มีอยู่เดิม ยังขึ้นอยู่กับรสนิยมหรือ

ความชอบและความขยันขันแข็งของบุคคลที่แตกต่างกันไป ในการที่จะวัดความชอบหรือรสนิยมของบุคคล ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มักจะใช้เส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference curves) เป็นฐานในการวิเคราะห์ โดยมีสมมติฐานที่ว่า บุคคลจะเสนอขายแรงงานกี่ชั่วโมงต่อวัน และใช้เวลาที่เหลือพักผ่อนหรือทำกิจกรรมที่มิได้มีรายได้กี่ชั่วโมงต่อวัน จึงจะทำให้เขามีความพอใจหรือความสุขสูงสุด โดยกำหนดให้เขามีเวลาทั้งหมด 24 ชั่วโมงต่อวันหรือ 168 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

5.2 เส้นงบประมาณ (Budget line หรือ Budget constraint)

ในการดำเนินการใดๆ บุคคลมักจะมีทรัพยากรจำกัด เช่น ผู้บริโภคจะทำการซื้อสินค้าและบริการก็มักจะมีเงินจำกัด หรืองบประมาณจำกัด ในทำนองเดียวกันในการเสนอขายแรงงานของตนเอง บุคคลก็มีเวลาจำกัดจำนวน 24 ชั่วโมงหรือสัปดาห์ละ 168 ชั่วโมง ด้วยความจำกัดทางทรัพยากรเขาจึงต้องเลือกทำงานและการพักผ่อนที่เหมาะสม นอกจากอัตราค่าจ้างที่เขาได้รับในท้องตลาดนั้นก็จำกัด เพราะเขาตั้งของเขาเองไม่ได้ เขาจะได้รับรายได้เท่าใดขึ้นอยู่กับชั่วโมงและการทำงานยังขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้าง นอกจากรายได้จากการทำงานแล้ว ผู้ขายแรงงานอาจมีรายได้จากแหล่งอื่นๆ ที่นอกเหนือจากรายได้จากค่าจ้าง (Non-wage income) ซึ่งก็คงมีจำกัดเช่นกัน เช่น บางคนมีรายได้จากมรดก ค่าเช่า ดอกเบี้ย และอื่นๆ ดังนั้น เส้นงบประมาณแต่ละบุคคลมีมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ราคาปัจจัยการผลิตทุน

คำว่า ทุน (Capital) จะมีความหมายที่แตกต่างกันไปแล้ว แต่ว่าเป็นการมองโดยบุคคลกลุ่มใด ขณะที่บุคคลโดยทั่วไปจะกล่าวถึงทุนในฐานะของสินทรัพย์ต่างๆ ที่ตนมีอยู่ในครอบครอง ซึ่งได้แก่ สินทรัพย์ที่เป็นตัวเงิน หลักทรัพย์ต่างๆ บ้านที่อยู่อาศัย และอาจรวมไปถึงสินค้าคงทน ถาวรอื่นๆ เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ ตู้เย็น ฯลฯ ส่วนนักธุรกิจจะนึกถึงทุนของกิจการว่าหมายถึง ทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น โรงงาน เครื่องจักร ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง จำนวนเงินสำรองและเงินหมุนเวียนในกิจการ รวมตลอดถึงสิทธิเรียกร้องต่างๆ ที่บริษัทมีต่อรัฐหรือบุคคล สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ คำว่าทุนจะมีความหมายถึงสินค้าประเภททุน (Capital goods) ที่มีส่วนร่วมในการผลิต หรือกล่าว ได้ว่านักเศรษฐศาสตร์นึกถึงทุนในฐานะปัจจัยการผลิต เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ โรงงาน รวมตลอดถึงแรงงานมนุษย์ที่มีคุณภาพที่เรียกว่าทุนมนุษย์ มิใช่เป็นเพียงแผ่นกระดาษ เช่น ธนบัตรหรือ ใบหุ้น ปัจจัยการผลิตประเภทนี้จะแตกต่างจากที่ดินที่มีอยู่โดยธรรมชาติ โดยทุนเป็นปัจจัยการ ผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปของสิ่งที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอีกทอดหนึ่ง (นราทิพย์ ชูติวงศ์, 2561: 297)

การสร้างทุนหรือการสะสมทุนเกิดขึ้น โดยตรงจากการลงทุน (Investment) ในความหมายของการลงทุนสร้างเครื่องจักรเครื่องมือ หรือสิ่งก่อสร้างใหม่ๆ หรือการลงทุนในมนุษย์ โดยการเพิ่มพูนทักษะและสุขภาพอนามัยให้สูงขึ้น ดังนั้น การลงทุนซื้อหุ้นใหม่ที่หน่วยธุรกิจนำออกขาย

เพื่อที่จะนำเงินไปลงทุนขยายกิจการ สร้างโรงงานใหม่ หรือซื้อเครื่องจักรเครื่องมือใหม่จะถือเป็นการลงทุนเพื่อสร้างสินค้าประเภททุนขึ้น แต่การจะนับการออกหุ้นใหม่ของหน่วยธุรกิจ เป็นทุนหรือไม่นั้นจะต้องระวังความซ้ำซ้อนที่จะเกิดขึ้น เมื่อได้มีการนำเงินจากการระดมทุนนั้น ไปสร้างโรงงานหรือเครื่องจักรเครื่องมือแล้ว โดยจะต้องไม่มีการนับซ้ำ การลงทุนซื้อหุ้นที่มีอยู่ แล้วในตลาดจะไม่ถือเป็นการลงทุนในความหมายที่กล่าวถึงนี้ เพราะเป็นแต่เพียงการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในปัจจัยทุนที่มีอยู่เดิมแต่เท่านั้น สินค้าประเภททุนที่สร้างขึ้นนี้จะช่วยให้การผลิต เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นกว่าเดิม โดยเราจะสามารถผลิตสินค้าจำนวนเดิมได้ โดยใช้เวลาการผลิตและ/หรือจำนวนปัจจัยการผลิตอื่น เช่น คนงานเป็นจำนวนน้อยลง หรือไม่ก็สามารถผลิตสินค้า ได้มากขึ้นจากจำนวนปัจจัยการผลิตจำนวนเท่าเดิม หรือสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้นได้ ซึ่งถ้าพูดในองของระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม ผลเหล่านี้จะช่วยทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น สามารถมีสินค้าที่มากขึ้น หรือมีคุณภาพดีขึ้น หรือทำให้มนุษย์มีเวลาว่างมากขึ้น เนื่องจากใช้เวลาในการผลิตน้อยลง (นราทิพย์ ชุติวงศ์, 2561: 298-299)

1. อุปสงค์ต่อทุน การเพิ่มสต๊อกของปัจจัยทุน หรือเรียกว่าการลงทุนจะเกี่ยวข้องกับการจัดหาเงินทุนเป็นประกอบการแรกก่อน กล่าวคือ เมื่อหน่วยธุรกิจเห็นว่าการใช้สินค้าประเภททุนในการผลผลิตเป็นประโยชน์ต่อการผลิต หน่วยธุรกิจก็จะจัดหาเงินทุนมาใช้ในเพื่อการนี้ หน่วยธุรกิจอาจใช้เงินทุนที่กิจการที่สะสมอยู่ หรือไม่ก็งดการจ่ายเงินปันผลในปีใดปีหนึ่ง แต่เงินจำนวนดังกล่าวก็อาจไม่เพียงพอที่จะนำไปลงทุน และในกรณีเช่นว่านี้ หน่วยธุรกิจก็จะทำการกู้ยืมเงินมาเพื่อการลงทุนนั้นๆ ดังนั้น การกล่าวถึงอุปสงค์ของปัจจัยทน (Demand for capital) กับการกล่าวถึงอุปสงค์ของเงินทุนจึงอนุโลมได้ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

1.1 การหาจำนวนการใช้ทุนที่เหมาะสมที่สุด การที่หน่วยธุรกิจจะมีอุปสงค์ในเงินกู้เพื่อการลงทุนมากน้อยเพียงใด ก็ย่อมขึ้นกับผลตอบแทนที่ได้รับ จากแต่ละหน่วยของทุนที่ใช้เพิ่มขึ้น เปรียบ เทียบกับค่าใช้จ่ายของการจัด หาเงินกู้นั้นๆ เท่ากับว่าอัตราผลตอบแทนจากทุน (Rate of returns) จะเป็นตัวกำหนดอุปสงค์ต่อ การลงทุนนั้นเอง อัตราผลตอบแทนจากทุนดังกล่าวนี้ก็คือผลตอบแทนสุทธิต่อเงินลงทุนหนึ่งหน่วย อาทิเช่น ถ้าหน่วยธุรกิจให้เช่ารถได้ลงทุนซื้อรถเพื่อให้เช่าในราคาคันละ 600,000 บาท และ ได้รับค่าเช่าสุทธิ (หลังจากหักค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นต้นว่าค่าดูแลรักษา ค่าเสื่อมราคา ตลอดจนค่าเบี้ย ประกัน) เป็นจำนวนเงิน 60,000 บาท เช่นนี้ อัตราผลตอบแทนจากทุนก็จะเท่ากับ (60000 / 600000) x 100 เท่ากับ 10 เปอร์เซ็นต์ต่อปี อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสินค้าประเภททุนมักจะมีอายุ ใช้งานที่ยาวนาน รายได้ที่ได้รับจากสินค้าประเภททุนจึงไม่ได้มีเพียงปีเดียวแล้วสิ้นสุดลง แต่จะเป็นกระแสของรายได้ที่ต่อเนื่องไปจนหมดอายุใช้งานของปัจจัยทุนนั้น อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนจะต้องมีการกะประมาณกระแสของรายได้ (Income stream) ตลอดช่วงอายุการใช้งานของปัจจัยทุนดังกล่าว และจะต้องทอนเงินรายได้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ ตลอดช่วงอายุ

การใช้งานของปัจจัยทุนดังกล่าว ต่างกันนั้นให้เป็นมูลค่าในขณะที่จะทำการตัดสินใจลงทุนในปัจจัยทุนนั้น ซึ่งเรียกว่า การหามูลค่าปัจจุบัน (Present value)

ถ้าหน่วยธุรกิจหนึ่งลงทุนซื้อปัจจัยทุนในราคาเท่ากับ 5 บาท และคาดว่า แทนดังกล่าวจะมีอายุใช้งาน 3 ปี โดยไม่อาจขายต่อได้เลย รายได้จากการลงทุนที่หน่วยธุรกิจประมาณไว้ตลอด 3 ปี เท่ากับ R_1 R_2 และ R_3 ในปีที่ 1 2 และ 3 ตามลำดับ สูตรในการ คำนวณหาอัตราผลตอบแทนในกรณีนี้จะเขียนได้ว่า

$$S = R_1/(1+R_r) + R_2/(1+r)^2 + R_3/(1+r)^3$$

โดยที่ S คือ ราคาของปัจจัยทุน

R_0-R_3 คือ รายได้จากการลงทุนในปีที่ 0 – 3

และ r คือ อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในกรณีนี้จะเท่ากับค่า r ซึ่งค่า r ดังกล่าวจะเป็นอัตราผลตอบแทนที่จะทำให้สองข้างของสมการข้างต้นมีค่าเท่ากัน เป็นต้นว่า ถ้า S เท่ากับ 550 R_1 R_2 และ R_3 เท่ากับ 275 242 และ 133.1 ตามลำดับ เมื่อแทนค่าในสมการก็จะได้ว่า

$$500 = 275/(1+R_r) + 242/(1+r)^2 + 133.1/(1+r)^3$$

และเมื่อลองแทนค่า r ดูจะพบว่า ค่า r ที่จะทำให้มูลค่าปัจจุบันของรายได้ทุกๆ ปีรวมกันเท่ากับ 550 ก็คือ 10% กล่าวคือ

$$= 275/(1+0.1) + 242/(1+0.1)^2 + 133.1/(1+0.1)^3 = 250+200+100 = 550$$

ดังนั้น อัตราผลตอบแทนจากทุนข้างต้นจึงเท่ากับ 10 เปอร์เซ็นต์ ผลตอบแทนจากทุนจะค่อยๆ ลดต่ำลงเมื่อมีการใช้ปัจจัยทุนมากขึ้น ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าการลงทุน ที่มากขึ้นๆ ย่อมมีผลทำให้ราคาของปัจจัยทุนสูงขึ้นประการหนึ่ง (S⇓) และในเวลาเดียวกัน การ แข่งขันที่จะทำการลงทุนในธุรกิจเดียวกันที่มากขึ้นย่อมมีผลให้รายได้ที่คาดว่าจะได้รับ มีแนวโน้มต่ำลง (R⇓) อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนจึงมีแนวโน้มที่จะลดลงตามลำดับ เส้นแสดงผลตอบแทนจากทุนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เส้นแสดงประสิทธิภาพของทุนหน่วยสุดท้าย (Marginal efficiency of capital; MEI) จึงเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายลงไปทางขวาดังเส้น MEI ภาพประกอบที่ 9.8

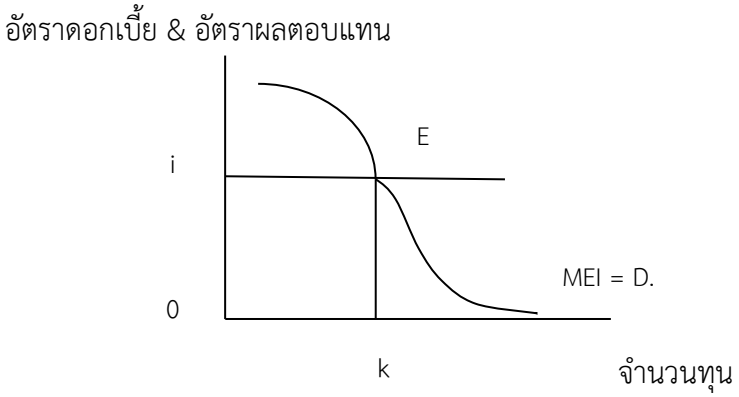

ภาพประกอบที่ 9.8 เส้นแสดงประสิทธิภาพของทุนหน่วยสุดท้าย
ที่มา: นราทิพย์ ชูติวงศ์ (2561: 300)

เมื่อหน่วยธุรกิจรู้อัตราผลตอบแทน จากปัจจัยทุกที่ใช้อยู่ในกิจการหน่วยจำนวนทุน เมื่อหน่วยธุรกิจรู้อัตราผลตอบแทนจากปัจจัยทุนที่ใช้อยู่ในกิจการ หน่วย ธุรกิจก็จะเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนดังกล่าว กับต้นทุนในการจัดหาเงินมาเพื่อซื้อปัจจัยทุนนั้น ซึ่งก็คือ อัตราดอกเบี้ย ในกรณีที่ MEI มีค่าสูงกว่าอัตราดอกเบี้ย การขยายการลงทุนเพิ่มการใช้ ปัจจัยทุนให้มากขึ้นย่อมทำให้กำไรของหน่วยธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น แต่ถ้า MEI มีค่าต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ย ย่อมไม่เป็นการคุ้มที่หน่วยธุรกิจจะทำการลงทุนในปัจจัยทุนหน่วยนั้นๆ ดังนั้นจำนวน การใช้ทุนที่เหมาะสมที่สุดจะอยู่ ณ จุดซึ่ง MEI เท่ากับอัตราดอกเบี้ยพอดี ซึ่งจากภาพประกอบที่ 9.8 ถ้าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดคือ Oi จุดกำหนดจำนวนการใช้ทุนที่เหมาะสมที่สุดก็จะคือ จุด E และจำนวนการใช้ทุนที่เหมาะสมที่สุดคือ OK หน่วย การใช้ทุนในจำนวนที่น้อยกว่าหรือมากกว่า OK หน่วยจะทำให้กำไรของหน่วยธุรกิจต่ำกว่าการใช้ทุนจำนวน OK หน่วยทั้งสิ้น

1.2 การหาเส้นอุปสงค์ต่อทุน ด้วยการวิเคราะห์ในทำนองเดียวกับการหาเส้นอุปสงค์ต่อแรงงานในหัวข้อที่ผ่านมา เราก็จะสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า เส้นอุปสงค์ต่อทุนจะเป็นเส้นเดียวกับเส้น MEI และจะลาดจากซ้ายลงมาทางขวา แสดงว่า ถ้าอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับที่สูง อุปสงค์ต่อทุนก็จะต่ำ และถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำลงอุปสงค์ต่อทุนก็จะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลงจะเป็นผลให้ โครงการที่เคยให้ผลตอบแทนต่ำๆ กลายเป็นโครงการที่น่าสนใจขึ้นได้ เพราะขณะนี้ต้นทุนของการลงทุนได้ลดต่ำลงจนคุ้มที่จะลงทุนได้ อุปสงค์ต่อทุนจึงเพิ่มขึ้น และเมื่อเราสามารถหาเส้นอุปสงค์ต่อทุนของหน่วยธุรกิจหนึ่งๆได้ เราก็จะสามารถหาเส้นอุปสงค์ต่อทุนของทั้งตลาดได้ โดยการรวมอุปสงค์ของแต่ละหน่วยธุรกิจเข้าด้วยกัน เส้นอุปสงค์ต่อทุนดังกล่าวจะเป็นเส้นที่ลาดจาก ซ้ายลงมาทางขวาทั้งเส้น Dk ในภาพประกอบที่ 9.9

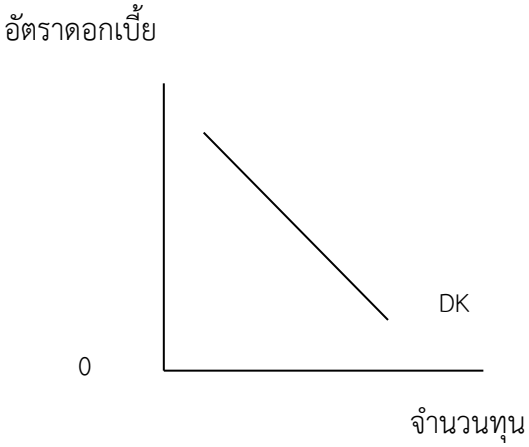

ภาพประกอบที่ 9.9 เส้นอุปสงค์ต่อทุน
ที่มา: นราทิพย์ ชูติวงศ์ (2561: 301)

2. อุปทานของทุน อุปทานของเงินทุน (Supply of capital) เพื่อใช้ในการจัดสร้างสินค้าประเภททุน จะหามาจากการดึงเงินทุนมาจากการใช้ประโยชน์ในทางอื่นและเป็นที่คาดคะเนได้ว่ายิ่งอัตราดอกเบี้ยที่ผู้เสนอให้มีอัตราสูงขึ้นเพียงใด จำนวนเงินที่จะมีผู้ยินดีนำออกให้กู้เพื่อนำมาสร้างสินค้าประเภททุนก็จะยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น เส้นอุปทานของเงินทุนเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายขึ้นไปทางขวาแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินที่จะมีผู้นำออกให้กู้ และอัตราดอกเบี้ยในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการที่บุคคลยินดีนำเงินออกให้กู้มากขึ้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นนั้น ก็เนื่องจากว่าจำนวนเงินที่บุคคลนำออกให้กู้จะมาจากการละเว้นการบริโภคของบุคคล รายได้เขาจะมีทางเลือกสองทางด้วยกัน คือ ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการมาสนองความต้องการของตนในขณะนั้นหรือไม่ก็เก็บออมไว้ การที่บุคคลออมเงินไว้จึงกับการเสียสละการบริโภคในปัจจุบัน ดังนั้น ดอกเบี้ยเงินออมจึงเป็นผลตอบแทนต่อการเสียสละการบริโภคในปัจจุบันของบุคคลดอกเบี้ยดังกล่าวจะทำให้เขาสามารถบริโภคได้มากขึ้นในอนาคต เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ความสามารถในการบริโภคเพิ่มขึ้นในอนาคตก็จะเพิ่มขึ้น อันเป็นสิ่งชักจูงใจให้บุคคล พาการงดเว้นการบริโภคในปัจจุบันในจำนวนที่มากขึ้น อนาคตแทนเพราะการเสียสละในปัจจุบันทำให้ผลตอบแทนที่มากขึ้น เส้นอุปทานของทุนจึงเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายขึ้นไปทางขวามีลักษณะดังเส้น SK บุคคลพากันงดเว้นการบริโภคในปัจจุบันในงาน อนาคตแทน เพราะการเสียสละในปัจจุบัน 1 เส้นที่ลาดจากซ้ายขึ้นไปทางขวามีลักษณะดังเส้น ในภาพประกอบที่ 9.10 (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2561: (6-23)-(6-25))

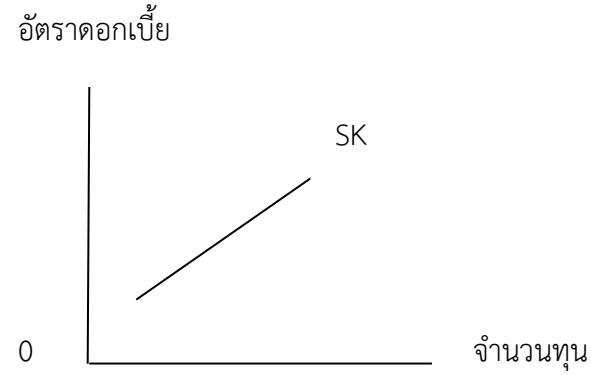

ภาพประกอบที่ 9.10 เส้นอุปทานของทุน
ที่มา: นราทิพย์ ชูติวงศ์ (2561: 302) และภราดร ปรีดาศักดิ์ (2561: (6-23)-(6-25))

3. ผลตอบแทนของทุน: ดอกเบี้ยราคาของเงินกู้เพื่อการลงทุน ในทำนองเดียวกับค่าแรงคือราคาของแรงงาน และ ค่าเช่าคือราคาของที่ดิน อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะสูงต่ำเพียงใดย่อมขึ้นกับอุปสงค์และอุปทานของเงินกู้เพื่อการลงทุนที่มีอยู่ ถ้าอุปทานของเงินกู้มีมากเมื่อเทียบกับอุปสงค์อัตราดอกเบี้ยก็จะต่ำ แต่ถ้าเป็นไปในทางตรงกันข้ามอัตราดอกเบี้ยก็จะสูง อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพในตลาดจึงถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินกู้ ดังอัตรา oi ที่ได้แสดงไว้ในภาพประกอบที่ 9.11 ความสูงต่ำของอัตราดอกเบี้ย จะเป็นเครื่องสะท้อนถึงความขาดแคลนเงินทุน ที่จะนำมาใช้ในการลงทุนในหน่วยธุรกิจนั้นๆ ว่ามีหรือไม่เพียงไร (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2558: 195-198)

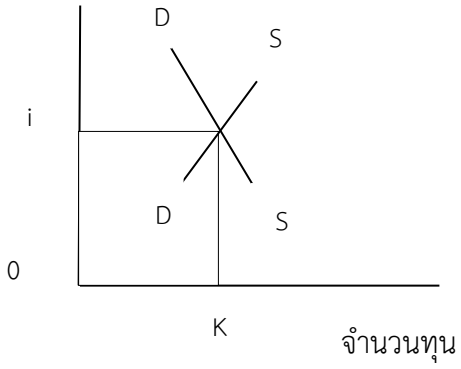

ภาพประกอบที่ 9.11 อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ
ที่มา: นราทิพย์ ชูติวงศ์ (2561: 303) และแมนควิน (Mankiw) (2562: 277)

ในสภาพที่เป็นจริง เราจะพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดอัตราดอกเบี้ยคือ ความเสี่ยงของการให้กู้ยืมเงิน ผู้ให้กู้มีแนวโน้มที่จะเรียกดอกเบี้ยจากเงินกู้ที่มีอัตราความเสี่ยงสูงๆ ในอัตราที่สูงกว่าเงินกู้ที่มีอัตราความเสี่ยงต่ำกว่า ดังเช่นกรณีที่ผู้กู้มักยินดีให้หน่วยธุรกิจขนาดใหญ่ ทำการกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก เพราะมีความเชื่อว่าหน่วยธุรกิจขนาด ใหญ่จะมีช่องทางในการหารายได้ได้ดีกว่ามีฐานะมั่นคงกว่า การคำนึงถึงความเสี่ยงดังกล่าวนี้เองจึงเป็นผลให้อุปทานเงินกู้ของหน่วยธุรกิจขนาดเล็กมีค่อนข้างน้อยและเป็นผลผลักดันให้ อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับที่สูง

ราคาปัจจัยการผลิตของผู้ประกอบการ

ตามที่กล่าวมาแล้ว ผู้ประกอบการ ถือได้ว่ามีส่วนผลักดันให้เกิดการผลิต ซึ่งในการผลิตนั้นเมื่อมีผู้ประกอบการ ปัจจัยการผลิตอื่นๆ จะตามมา เพราะผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้ทั้งหมดที่ครอบคลุมเพื่อที่จะผลิตสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะต้องทำโรงงานหรืออุตสาหกรรมให้เกิดขึ้น หรือการเช่าที่ดิน การซื้อที่ดิน และจะต้องแสวงหาเงินลงทุน รวมทั้งจะต้องบริหารจัดการเรื่องแรงงาน ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อไปจำหน่ายในระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ผลตอบแทนที่ผู้ประกอบการจะได้รับ มี 2 ประการกล่าวคือ กำไร หรือ การขาดทุน แต่ในทางเศรษฐศาสตร์นี้จะอธิบายทั้ง 2 ส่วน โดยจะชี้ให้เห็นว่า ถ้าผู้ประกอบการจะได้รับกำไรนั้นจะต้องดำเนินการอย่างไร และหากจะขาดทุนจะเป็นอย่างไร โดยในเรื่องการได้รับกำไร หรือการขาดทุนนั้น ได้อธิบายไว้แล้วในทฤษฎีการผลิต แต่ในที่นี้จะขยายความเฉพาะในส่วนที่เป็นกำไร

ส่วนที่เป็นกำไรนั้น วิรุณสิริ ใจมา (2559: 297-299) กล่าวว่า กำไรเป็นค่าตอบแทนของผู้ประกอบการในฐานะที่เป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิต มาใช้ในการผลิตและเป็นผู้รับภาระความเสี่ยงจาก การดำเนินกิจการ ค่าตอบแทนของผู้ประกอบการมีความแตกต่างจากค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิต ประเภทอื่นๆ คือ เจ้าของปัจจัยการผลิตชนิดอื่นจะได้รับค่าตอบแทนอย่างแน่นอน แต่ผู้ประกอบการ อาจจะไม่ได้รับค่าตอบแทนในกรณีที่กิจการประสบกับภาวะขาดทุน นอกจากนี้ การวิเคราะห์หาค่าตอบแทนของผู้ประกอบการไม่สามารถใช้วิธีการในลักษณะเดียวกับการวิเคราะห์หาค่าตอบแทนของปัจจัยอื่น ที่สามารถพิจารณาจากอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด กำไร หมายถึง ผลตอบแทนของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้ใช้ความสามารถนำเอาปัจจัยการผลิตต่างๆ มารวมกันเพื่อผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของ ผู้บริโภค ผู้ประกอบการจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าธุรกิจสมควรที่จะเลิกผลิตหรือดำเนินกิจการต่อไป ควรดำเนินกิจการแบบไหนผลิตสินค้าจำนวนเท่าไหร่ และใช้วิธีการผลิตอย่างไร การตัดสินใจเหล่านี้ ผู้ประกอบการจะต้องทำอยู่ตลอดและจำต้องรับผิดชอบเตรียมการวางแผนสำหรับอนาคตด้วย ดังนั้น ผู้จัดการจึงเป็นผู้ที่กล้าเสี่ยงเพื่อหวังผลตอบแทนคือ กำไร ซึ่งหน่วยธุรกิจทั่วไปต่างก็มีเป้าหมายที่สำคัญ คือต้องการกำไรให้มากที่สุดหรือ

ขาดทุนให้น้อยที่สุด ผลตอบแทนนั้นอาจเป็นกำไรหรือเป็นการขาดทุนก็เป็นไปได้ หากผู้ประกอบการมีการบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ

แม้ว่าในปัจจุบันไม่มีทฤษฎีเกี่ยวกับกำไรทฤษฎีใดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถอธิบายเกี่ยวกับกำไรของผู้ประกอบการได้ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด แต่มีทฤษฎีเกี่ยวกับกำไรที่ได้รับการกล่างถึงมาก 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่อ้างถึงการเสี่ยงในการดำเนินกิจการและความไม่แน่นอน ทฤษฎีที่อ้างถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ และทฤษฎีที่อ้างถึงการได้เปรียบในฐานะของกิจการ ดังนี้ คือ (พอพันธ์ อุยยานนท์, 2562: 2-1 – 2-53)

1. ทฤษฎีที่อ้างอิงถึงความเสี่ยงในการดำเนินกิจการและความไม่แน่นอน

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2464 โดยแฟรงค์ ไนท์ (Frank Knight) ซึ่งอธิบายไว้ในหนังสือชื่อ “Risk Uncertainty and Profit” ผู้ประกอบการดำเนินการภายใต้ความเสี่ยง (Risk) แสดงว่าผู้ประกอบการสามารถคาดการณ์ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับกิจการได้ แต่ถ้ากิจการเผชิญกับความไม่แน่นอน (Uncertainty) แสดงว่าผู้ประกอบการไม่สามารถคาดการณ์ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นกับกิจการได้บ้าง ซึ่งโดยปกติแล้วในการดำเนินกิจการย่อมจะเผชิญทั้งการเสี่ยงและความไม่แน่นอน ดังนั้น กำไรจึงเป็นค่าตอบแทนของผู้ประกอบการที่จะต้องดำเนินการภายใต้ความเสี่ยงและความไม่แน่นอน

2. ทฤษฎีที่อ้างอิงถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

ทฤษฎีนี้คิดขึ้นโดย โจเซฟ ซัมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือชื่อ “Theory of Economic Development” โดยอธิบายว่า ผู้ประกอบการมีหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง (ตรงกับคำว่า Innovation) การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ นี้มีความหมายที่กว้างมาก ซึ่งอาจแบ่งเป็นการปรับปรุงด้านต่างๆ ที่มีอยู่เดิมในกิจการให้ดีขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมบางด้านเข้าไปเพิ่มชนิดและรูปแบบสินค้าใหม่ๆ และการหาตลาดใหม่ เป็นต้น ดังนั้นผู้ประกอบการจึงได้รับค่าตอบแทนเป็นกำไร อันเนื่องมาจากการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

3. ทฤษฎีที่อ้างถึงการได้เปรียบในฐานะของกิจการ

ทฤษฎีนี้อาจใช้ชื่อเป็น “ทฤษฎีกำไรที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของการแข่งขัน” (Imperfection of competition) หรือเกิดจากการผูกขาด ทฤษฎีอธิบายว่าสาเหตุที่ผู้ประกอบการมีความได้เปรียบกิจการอื่น ได้แก่ ผู้ประกอบการมีอำนาจผูกขาดในการกำหนดปริมาณผลผลิตหรือการกำหนดราคาหรือผู้ประกอบการสามารถปรับกิจการได้ทันที กับการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในตลาด ในขณะที่กิจการอื่นเปลี่ยนแปลงไม่ทัน ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการสามารถทำให้กิจการอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกิจการอื่นแล้วผู้ประกอบการย่อมได้รับกำไร และนักเศรษฐศาสตร์ยังถือว่ากำไรที่ได้รับในลักษณะนี้เป็นกำไรเกินปกติอีกด้วย (นราทิพย์ ชุติวงศ์, 2561: 303-304)

จากทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นว่า เฉพาะทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งจะไม่สามารถอธิบายกำไรได้อย่างชัดเจน แต่ถ้านำทั้งสามทฤษฎีมาศึกษาประกอบกัน จึงจะทำให้มองเห็นลักษณะของการเกิดกำไรได้ดีขึ้น โดยทั่วไปหลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นมักจะถือว่ากำไรเป็นค่าตอบแทนในการทำหน้าที่ทุกอย่างเอง แต่สำหรับกรณีที่กิจการมีขนาดใหญ่ หรือมีการจัดตั้งในรูปของบริษัท ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินกิจการให้กับผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ และผู้ถือหุ้นจึงทำให้ ไม่อาจสรุปได้ว่ากำไรเป็นค่าตอบแทนในการกำหนดหน้าที่ของผู้ใด ดังนั้นกำไรของกิจการรูปแบบดังกล่าวจึงไม่ใช่ค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งโดยตรง แต่กำไรจะเป็นลักษณะของเงินคงเหลือ (Residual) หรือการนำรายจ่ายทั้งหมดไปหักออกจากรายรับทั้งหมด

กำไร นับว่าเป็นบทบาทมากในระบบเศรษฐกิจ โดยกำไรจะเป็นสิ่งจูงใจในการเข้ามาแข่งขันและดึงดูดในเกิดการลงทุนในตลาดหรืออุตสาหกรรมมากขึ้น และในขณะเดียวกันถ้าผู้ประกอบการมีกำไรน้อยหรือขาดทุน กำไรจะทำหน้าที่จำกัดการขยายตัวของอุตสาหกรรม นอกจากนี้กำไรยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้ประกอบการแสวงหาเทคนิควิธีในการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ

สรุปท้ายบท

การวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิต ถือว่าเป็นแนวทางเริ่มแรกที่สำคัญของการผลิตสินค้าและบริการของเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากปัจจัยการผลิตและการจัดสรรปัจจัยการผลิตเป็นกระบวนการ ที่ต้องมีการวิเคราะห์ถึงต้นทุนค่าเสียโอกาส ความน่าจะเป็นของต้นทุนและการผลิตสินค้าและบริการในแต่ละกระบวนการที่เกิดจากง่ายไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้น โดยปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ในลักษณะการตอบแทนจะอยู่ในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไร ตามลำดับ โดยปัจจัยการผลิตจะมีความสัมพันธ์กับอุปสงค์และอุปทาน ที่จะทำให้เกิดปัจจัยการผลิตที่มีความสมดุลกัน กรณีการพิจารณาถึงปัจจัยการผลิตสามารถมองได้ 2 รูปแบบ กล่าวคือ การใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด กับการใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อเสียต้นทุนต่ำสุด ดังนั้น ผู้ประกอบการในการใช้ปัจจัยการผลิตสามารถวิเคราะห์ใน 2 รูปแบบนี้ซึ่งผลที่ได้จะก่อให้เกิดกำไรสูงสุดเช่นกัน

ปัจจัยการผลิตที่ดินถือว่าเป็นปัจจัยแรกที่นักเศรษฐศาสตร์พิจารณาความต้องการของอุปสงค์และอุปทานในระบบตลาดเสรี เนื่องจากที่ดินเป็นทรัพยากรที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นแต่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยมีคำนิยามของที่ดินมีความหมายกว้างมากรวมไปถึงอากาศ สายลม แสงแดด เป็นต้น ทำให้สามารถนำมาใช้จากนามธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรมในหลายๆ ด้าน ขณะที่ถ้าพิจารณาถึงอุปทานที่ดิน ในการใช้ประโยชน์จะแปรผันกับผลตอบแทนจากการใช้ประโยชน์นั้นๆ ซึ่งจะสัมพันธ์

กับความต้องการของอุปสงค์ของที่ดิน ส่วนผลตอบแทนของที่ดินจะอยู่ในรูปของค่าเช่า สำหรับคำว่าค่าเช่าในทางเศรษฐศาสตร์ แม้จะหมายถึงค่าตอบแทนจากการใช้บริการที่ดิน ในทำนองเดียวกับการใช้บริการจากสิ่งของอื่นๆ ก็ตาม แต่ก็ได้มีการแยกแยะส่วนของค่าเช่าที่ดินออกเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้เกิดการโยกย้ายที่ดินไปใช้ทางอื่น (Transfer earning) และส่วนที่เป็นค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Economic rent) ปัจจัยการผลิตแรงงานเป็นปัจจัยที่มีผลตอบแทนอยู่ในรูปค่าจ้างรายวัน เงินเดือนและค่าจ้างเหมาจ่ายซึ่งจะสัมพันธ์กับ อุปสงค์และอุปทานแรงงาน ถือว่าเป็นอุปสงค์สืบเนื่องของการขยายกิจการทำให้ต้องมีแรงงานเพิ่มขึ้นไปสอดคล้องกับอุปทานแรงงานในตลาด นอกจากนั้นยังพิจารณาประสิทธิภาพการทำงานของแรงงาน ราคาค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น ปัจจัยการผลิตทุนทางเศรษฐศาสตร์มองว่าทุนเป็นส่วนร่วมในการผลิตที่อยู่ในฐานะปัจจัยการผลิต เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ รวมถึงแรงงานมนุษย์ เป็นต้น ทำให้มิได้มองเรื่องเงินเป็นทุนเพียงอย่างเดียว ในการสร้างธุรกิจต้องมีการสร้างทุน หรือสะสมทุนในการลงทุนซึ่งสัมพันธ์กับ อุปสงค์ต่อทุนที่ต้องมีการจัดหาจำนวนการใช้ทุนที่เหมาะสมกับธุรกิจ นอกจากนั้นพิจารณาอุปทานของทุนที่สัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย จุดคุ้มทุนกับปริมาณเงินการกู้ในการสร้างทุนที่จับต้องได้ สุดท้ายปัจจัยการผลิตของผู้ประกอบการเป็นส่วนที่รวบรวมทั้งปัจจัยการผลิตที่ดิน แรงงานและทุนให้เกิดรูปธรรมที่สามารถผลักดันให้เป็นสินค้าและบริการในการทำการผลิตและไปจำหน่ายในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งผลตอบแทนของผู้ประกอบการอยู่ในรูปกำไรนั่นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ปัจจัยการผลิตต้องมีการวางแผนการจัดสรรปัจจัยการผลิตอย่างเหมาะเพื่อให้เกิดกำไรสูงสุดและลดต้นทุนที่ต่ำสุด ดังนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยการผลิตทั้งที่ดิน แรงงาน ทุนและผู้ประกอบการเป็นส่วนสำคัญก่อนเข้าสู่กระบวนการผลิตที่ง่ายไปสู่ความซับซ้อนเพื่อให้ก่อเกิดผลผลิตขึ้นมานั้น ต้องพิจารณาเชิงบูรณาการทั้งระบบตามแนวคิดของเศรษฐศาสตร์จึงจะได้เกิดความสมดุลได้ดีที่สุด

คำถามทบทวนประจำบทที่ 9

1. ให้อธิบายความหมายของอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตมาอย่างละเอียด

2. ภราดร ปรีดาศักดิ์กับวันรักษ์ มิ่งมณีนาคินได้อธิบายความหมายของอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร อธิบายเป็นประเด็นๆ

3. ปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งประเภทออกเป็นกี่ประเภท มีอะไรบ้างและในแต่ละประเภทเป็นอย่างไร อธิบายอย่างละเอียด

4. ให้ยกตัวอย่างของการใช้ปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดว่าควรมีกระบวนการอย่างไร

5. การกำหนดปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ต้นทุนต่ำสุดมีความแตกต่างกันอย่างไรกับปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด เหตุใดจึงมีแนวคิดแบบนี้ตามหลักเศรษฐศาสตร์

6. ราคาปัจจัยการผลิตที่ดินนั้น สามารถอธิบายระหว่างอุปสงค์ที่ดินกับอุปทานที่ดินได้อย่างไร อธิบายพร้อมวาดภาพอธิบายประกอบ

7. ค่าเช่าทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างกันอย่างไรกับค่าเช่าทั่วๆ ไป อธิบายพร้อมยกตัวอย่าง

8. ตลาดแรงงานมีความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์แรงงานกับอุปทานแรงงานอย่างไร และถ้าระดับราคาแรงงานเพิ่มขึ้นจะส่งผลอย่างไรต่ออุปสงค์แรงงาน

9. ทุนในความหมายของเศรษฐศาสตร์หมายถึงอะไร แตกต่างจากคำว่าทุนทั่วไปหรือไม่ ให้ยกตัวอย่างพร้อมอธิบาย

10. กำไรถือว่าเป็นเป้าหมายของผู้ประกอบการ โดยในทางทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับเกี่ยวกับการอธิบายกำไรมีกี่ทฤษฎี อะไรบ้าง อธิบายให้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิงประจำบทที่ 9

ดนุพล อริยสัจจากรและสมประวิณ มันประเสริฐ. (2558). **สถานการณ์และผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีในภูมิภาคอาเซียน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นราทิพย์ ชุติวงศ์. (2561). **หลักเศรษฐศาสตร์ I: จุลเศรษฐศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญคง หันจางสิทธิ์. (2558). **เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

พอพันธ์ อุยยานนท์. (2562). อุปสงค์ต่อแรงงาน. ใน**ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร หน่วยที่ 2.** (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). 2-1 – 2-53. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2561). ตลาดปัจจัยการผลิต. ใน**ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ขั้นสูง หน่วยที่ 6. พิมพ์ครั้งที่ 5.** 6-1 – 6-56. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2559). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แมนควิน (Mankiw, N. Gregory). (2562). **หลักเศรษฐศาสตร์.** (คิม ไชยแสนสุขและสุพรรณิกา ลือชารัศมี, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน). (ต้นฉบับภาษาอังกฤษพิมพ์ ค.ศ.2018)

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2562). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิรุณสิริ ใจมา. (2559). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายพิณ ชินตระกูลชัยและศุภนิตย์ ตั้งสง่าศักดิ์ศรี. (2562). **เศรษฐศาสตร์จุลภาคเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน. (2562). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเบื้องต้น: การวิเคราะห์และประยุกต์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ นาคสวัสดิ์. (2562). การกำหนดค่าจ้าง. ใน**ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร หน่วยที่ 4.** (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). 4-1 – 4-57. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

The Institute of Chartered Accountants of Pakistan. (2015). **Introduction to Economics and Finance.** Pakistan: Emile Woolf International.